

STATISTISKE MEDDELELSER

UTGITT AV
STATISTISK SENTRALBYRÅ

*Monthly bulletin of the Central Bureau of Statistics
of the Kingdom of Norway*

*Bulletin Mensuel du Bureau Central de Statistique
du Royaume de Norvège*

BYRÅSJEF ODD AUKRUST

Foreløpig nasjonalregnskap for Norge 1945—1947
Sammen med budsjett-tall for 1948

*Preliminary National Income Figures for Norway 1945—1947
and budgetary figures for 1948*

(With a Summary in English)

*Chiffres provisoires du revenu national en Norvège 1945—1947
Chiffres budgétaires pour 1948*

(Résumé en anglais)

OSLO
I KOMMISSJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1947

INNHold

	Side
<i>Sammendrag på engelsk</i>	1
I. Nasjonalregnskapstall for 1945—1947	5
II. Nærmere om den offentlige sektor	19
III. Nasjonalprodukt. Nasjonalinntekt. Disponibel inntekt	35
IV. Sparing og kapitaldannelse	40
V. Forskyvninger i fordringer og gjeld. Likviditetsutviklingen	44

CONTENTS

	Page
<i>Summary in English</i>	1
I. The Social Accounts. Preliminary Figures for 1945—1947 and Budgetary Figures for 1948	5
II. More Detailed Figures for the Government Sector	19
III. Net National Product, National Income, Disposable Income and Other Totals, extracted from the Social Accounts	35
IV. Saving and Capital Formation	40
V. Financial Transactions 1945—1947. Changes in Liquidity	44

TABLE DES MATIÈRES

	Page
<i>Résumé en anglais</i>	1
I. La comptabilité nationale. Chiffres provisoires pour les années 1945—1947. Chiffres budgétaires pour l'année 1948	5
II. Chiffres plus détaillés du secteur public	19
III. Produit national net. Revenu national. Revenu disponible	35
IV. Epargne et formation de capital	40
V. Transactions financières. Evolution des liquidités	44

Summary.

The paper presents a simplified system of social accounts for Norway for the years 1945—1947, together with budgetary figures for 1948. Most of the figures are preliminary. They will be revised when the more detailed investigations now going on in Statistisk Sentralbyrå reach further results.

Being an appendix to the «Nasjonalbudsjettet 1948», this paper as a rule adheres to the definitions used there. The same is true regarding the formal presentation of the figures. Furthermore, only little attention is given to the composition of the national product, the net real investment and imports and exports, since these concepts have been thoroughly analysed in «Nasjonalbudsjettet».

Part I gives the social accounts. Table 0 presents a model of the accounts used, illustrated by figures for 1947. *Account (1)* («Realomsetningskonto») has no reference to special sectors of the economy. It contains on its debit side the net national product at market price and the import surplus, and on the credit side the consumption and net real investment figures, thus *connecting* the system of accounts with the corresponding accounts in «Nasjonalbudsjettet». *Accounts (2) and (3)* refer to business enterprises, public as well as private, account (2) being a consolidated current account and account (3) a consolidated capital account. *Accounts (4) and (5)*, in the same way, refer to public collective providers, including local authorities, social security agencies and extra-budgetary funds. *Accounts (6) and (7)* refer to persons etc., and give the current and capital transactions respectively. The line of division between business enterprises and final consumers is drawn according to the *function* of the sectors, hence no services produced and no wages paid out appear in accounts (4) and (6). *Account (8)*, finally, refers to the outside world.

The following concepts and definitions are used:

1. *Net national product at market price* («Nasjonalprodukt til markedspris») is the market value of the net output of goods and services. It should be noticed that the unpaid work of housewives is included in the figures, at 965, 986, 994 and 994 mill. kr. for the years 1945—1948 respectively.

2. *Import surplus* («Importoverskudd av varer og tjenester») is the net receipts of goods and services from abroad, including gifts and reparation payments in kind. Goods and services requisitioned by the Germans in 1945, at an estimated value of 750 mill. kr., are counted as export.

3. *Wages* («Lønninger») is the income accruing to employees as remuneration for their work, including payments in kind and employers' contributions for social insurance.

4. *Net interest* («Rentebetalinger») includes imputed interest payments by banks and insurance companies.

5. *Gifts and contributions* («Stønader») consists of transfer payments other than interest, taxes and subsidies. They are classified as gifts and contributions paid by a) business enterprises, b) public authorities, c) persons etc. and d) rest of the world. Item 5d includes the money value of gifts and reparation payments in kind, counted as imports by estimating item 2.

6. *Indirect taxes* («Indirekte skatter») also includes fees and similar payments from business enterprises to government.

7. *Subsidies* («Subsidier») are payments from public authorities to business enterprises, intended to have an immediate lowering effect on the selling prices of the subsidized goods. They do not include payments necessary to cover current deficits in public enterprises, since these payments are accounted for in item 9.

8. *Direct taxes* («Direkte skatter») are recorded as taxes actually paid in the year. Some capital levies are included.

9. *Dividends etc. (net.)* («Dividender etc.») measures a) dividend payments from incorporated enterprises, b) operating surplus of unincorporated, private enterprises, at the disposal of the owners, c) operating surplus (or deficit) of public enterprises.

10. *Consumption* («Konsum») consists of a) personal expenditure on goods and services, other than dwellings, including the value of goods and services received by persons as income in kind, and the rental value of dwelling, but not including expenditure on goods and services rendered by public collective providers („fees”), b) current expenditure on goods and services by public collective providers *plus* the money value of services rendered by publicly-owned durable consumer goods (including public buildings, roads and military equipment), the last component being measured by the value of depreciation. The different treatment of privately and publicly-owned durable consumer goods is unsatisfactory from a logical point of view, but is necessary for practical reasons.

11. *Fees* («Gebyrer») are payments from persons in direct return for goods and services rendered by public collective providers. To find total private expenditure on goods and services, add items 10 and 11 in account (6). Similarly, net public expenditure on goods and services on current account can be found as the difference between items 10 and 11 in account (4).

12. *Saving* («Sparing») is the balancing item on current accounts.

13. *Net real investment* («nettorealinvestering») is the expenditure on goods and services on capital account minus depreciation charges, item 13 a) measuring the *public* net real investment and item 13 b) the *private*. Net real investment taking place in business enterprises, whether public or private, is debited to account (3), and other real investment to accounts (5) or (7) respectively (compare item 10).

14. *Net financial investment* («Nettofinansinvestering») is the balancing item of the capital accounts and of account (18). It measures, for each sector, the increase (+) or decrease (÷) in the sector's net claims against other sectors.

The tables 1 to 8 give the social accounts for 1945—1947, together with budgetary figures for 1948. Table 1 corresponds to account (1) in the model presented in table 0, table 2 corresponds to account (2), etc. For each credit (or debit) item is given a reference number (in brackets), indicating the table where the corresponding debit (or credit) item(s) can be found.

Part II gives more detailed information about the government sector. Consolidated accounts for social security agencies are presented in table 9, and for extra-budgetary funds in table 10. Table 12 gives the receipts and payments of the central government on a calendar-year basis, and table 14 is a consolidated account for local authorities. Finally, table 15 sums up the information given in tables 9, 10, 12 and 14.

Transfer payments from one sub-sector to another are netted out (see the last line but two, named „Korreksjon”). The totals, therefore, are the consolidated figures used previously in table 4.

In part III is shown how net national income, disposable income and other totals can be extracted from the social accounts. Further, the mutual dependence of these totals is shown. It is hoped that the figures are presented in a way that will permit international comparisons, the main difference being that the Norwegian figures include the value of unpaid house-work. A correction for this item can, however, be made rather easily.

An expenditure break-down of the national product is given in table 17, whereas table 18, gives figures for disposable income and its relation to national income at market value. National income at factor cost is given in table 19. Finally, table 20 gives a break-down of the national income by factor shares.

Part IV elucidates more clearly the capital formation activity of the society. In table 21 are put together, first, the savings of the different sectors and, secondly, the net capital formation of the country, which is the difference between net real investment and net increase in foreign debts. Tables 22 and 23 give information about the part played by central and local authorities in the saving and real investment activity respectively.

As shown in table 21, the saving activity of persons appears to be negative in the period under consideration, for the years 1946—1948 ÷ 520 mill. kr. Two points should, however, be noted in this connection: (1) Private outlays for durable consumer goods, other than dwellings, are treated as current expenditure. The stock of such goods in private households has increased considerably since the end of the war. For the years 1946—1948, the increase is estimated at 1 200 mill. kr. (2) Capital levies and transfer payments of 600 mill. kr. net are treated as direct taxes paid out of current income.

Part V, finally, tries to examine the buying and selling of financial objects in the years 1945—1947, i.e. the composition of the „net financial investment” —

items of tables 3, 5, 7 and 8. The idea is that such an examination will give some information about the changes in liquidity that have resulted from the economic activity as a whole.

For this purpose, however, it proved necessary to apply a sector division which differs slightly from that used in part I. It is impossible, for statistical reasons, to give figures for „Persons” separately. On the other hand, it seems appropriate to keep financial intermediaries distinct from other business enterprises when examining financial transactions. Hence, the following sector division was decided upon:

- 1) Central Bank («Norges Bank»),
- 2) Commercial and savings banks («Aksje- og sparebanker»),
- 3) Other financial intermediaries, including life insurance companies («Offentlige banker etc.»),
- 4) Social insurance funds and extra-budgetary funds («Sosiale trygder og offentlige fond»),
- 5) Central government («Staten»),
- 6) Local authorities («Kommuner»),
- 7) Business enterprises other than financial intermediaries, *and* persons («Bedrifter og personer»),
- 8) Rest of the world («Utlandet»).

Tables 24—31 give figures for 1945, 1946 and 1947 for each of these eight sectors respectively, indicating for each sector the composition of the sector's „net financial investment”. Table 32 sums up the results for the period 1945—1947 as a whole. The following types of financial objects are treated separately:

- 1) Notes and coins («Sedler og mynter»),
- 2) Deposits with the Central Bank, («Tilgodehavender i Norges Bank»),
- 3) Deposits with commercial and savings banks («Tilgodehavender i aksje- og sparebanker»),
- 4) Bonds payable to bearer («Ihendehaverobligasjoner»),
- 5) Treasury bills («Statsveksler»).
- 6) Loans from Norges Bank («Gjeld til Norges Bank»),
- 7) Loans from commercial and savings banks («Gjeld til aksje- og sparebanker»),
- 8) Loans from other financial intermediaries («Gjeld til offentlige banker etc.»),
- 9) Acquittances for deposits temporarily barred since note exchange September 1945. («Riksinnskuddsbevis»).
- 10) Other financial assets or debts («Andre fordringer eller gjeld»).

When reading the tables, note: (+) indicates a net increase in the sector's assets during the period, or a net decrease in its debts, of the type considered, whereas (÷) indicates the opposite.

Foreløpig nasjonalregnskap for Norge 1945—1947 sammen med budsjett-tall for 1948.

Av byråsjef **O d d A u k r u s t**, Statistisk Sentralbyrå.

På et tidlig tidspunkt ble det bestemt at Nasjonalbudsjettet for 1948 også skulle inneholde et avsnitt om «finanssirkulasjonen» i Norge, vesentlig med tanke på å belyse inntektsoverføringene i samfunnet, sparingen og likviditetsutviklingen. Arbeidet ble overlatt Statistisk Sentralbyrå.

For å løse oppgaven fant Byrået det nødvendig å utarbeide et fullstendig nasjonalregnskap for årene 1945—47. Men i dette arbeid sto en ikke fritt. For det første var en bundet av nasjonalbudsjettets definisjoner av «nasjonalprodukt», «investering» og andre realøkonomiske størrelser. For det andre måtte det av pedagogiske grunner velges en kontoplan som lå nær opp til framstillingsformen i nasjonalbudsjettet, slik at Byråets tall for finanssirkulasjonen på enklest mulig måte kunne sammenstilles med Finansdepartementets tall for realsirkulasjonen.

Disse synsmåter har vært avgjørende for framstillingsformen i det følgende, hvor en på flere punkter har gått utenom den form som er internasjonalt godtatt, og som Byrået vil følge i sitt videre arbeid (se om dette en artikkel i Statistiske Meddelelser 1947, nr. 1—3). De avvikelser som er gjort, er likevel ikke vesentlige, og en jamføring av tallene med tilsvarende tall for andre land er fullt mulig.

Med den svake statistikk som en på mange områder rår over, er mange av tallene i det følgende usikre og de må betraktes som foreløpige. Det gjelder særlig tallene for 1947, hvor en ennå har lite statistikk å støtte seg til.

Manuskriptet er avsluttet ca. 10. januar 1948.

I. Nasjonalregnskapstall for 1945—1947.

I dette avsnitt skal en gjennomgå de foreløpige regnskapstall for Norge for hvert av årene 1945—1947, samtidig som en angir de tilsvarende budsjett-tall for 1948.

Først skal nevnes et par ord om den kontoplanen som er brukt. Som før forklart er denne i alt vesentlig blitt bestemt av framstillingsformen i Nasjonalbudsjettet. (Den følgende redegjørelse vil være lettest å forstå dersom en studerer tabell 0, som i sammentrengt form gir en oversikt over nasjonalregnskapstallene for 1947 og samtidig viser den kontoplanen som er brukt).

I kontoplanen opereres det med i a l t f i r e s e k t o r e r, nemlig tre innenlandske sektorer («Bedrifter av alle slag», «Stat og kommuner» og «Private konsumenter») foruten sektoren «Utlandet».

Skillet mellom «Bedrifter av alle slag» på den ene siden, og «Stat og kommuner» samt «Private konsumenter» på den andre er trukket rent funksjonelt.

All virksomhet som har med produksjon å gjøre, — uten hensyn til om produksjonen skjer for offentlig eller privat regning — foregår i sektoren «Bedrifter av alle slag». Denne sektor får altså det vesentligste av sin inntekt gjennom salg av nasjonalproduktet, og i form av subsidier o. l. som staten utbetaler til produsentene. De viktigste inntektsanvendelser blir utbetaling av godtgjørelse til de faktorer som har medvirket ved produksjonen (lønn, aksjeutbytter, godtgjørelse til selvstendige næringsdrivende). På utgiftssiden kommer dessuten bl. a. direkte og indirekte skatter som bedriftene betaler.

All virksomhet som har med konsum å gjøre, foregår i sektorene «Stat og kommuner» og «Private konsumenter». «Private konsumenter» får det vesentligste av sin inntekt som godtgjørelse fra sektoren «Bedrifter av alle slag» for medvirkning ved produksjonen, og bruker denne inntekt bl. a. til konsum, og til å betale skatt. For «Stat og kommuner» er skattene hovedinntektskilden, og også her er konsumet en stor utgiftspost. Sektoren er avgrenset slik at den omfatter all offentlig forvaltning, såvel statlig som kommunal. (Derimot omfatter den ikke virksomheten ved de offentlige bedrifter, idet denne går inn under sektoren «Bedrifter av alle slag».)

For hver av disse tre innenlandske sektorer føres det to konti, en inntektsnyttingskonto og en kapitalforandringskonto. Inntektsnyttingskonto viser på kreditsiden hvilke inntekter sektoren har, og på debetsiden hvordan inntektene blir nyttet. Kontoen balanseres ved hjelp av posten «Sparing», som viser sektorens formuesøking (eksklusive personlig innbo og løsøre) i perioden. Sparingen overføres til kredit på kapitalforandringskonto. Debetsiden av kapitalforandringskonto viser hvordan sparingen (formuesøkingen) har gitt seg uttrykk dels i øking av sektorens realkapital («positiv nettorealinvestering»), dels i en (netto) øking av sektorens fordringer på andre sektorer («positiv finansinvestering»).

For sektoren «Utlandet» føres det bare en konto, som viser forbindelsen mellom den norske økonomi på den ene siden og utlandet på den andre. I tillegg til disse sju konti inneholder kontoplanen en «Realomsetningskonto», som ikke refererer seg til noen bestemt sektor.¹ I alt får en altså å gjøre med åtte konti.

Endelig opereres det med i alt fjorten poster, hvorav nr. 5 og nr. 13 igjen er splittet i underposter. (Se forspalten i tabell 0.) En gjennomgåelse av de enkelte poster vil kaste lys over hvordan systemet arbeider, og samtidig klargjøre nærmere hva hvert enkelt tall innebærer.

¹ Kontoen motsvarer nøyaktig «Produksjonskonto» i Nasjonalbudsjettets kontoplan. Denne konto vil altså formidle forbindelsen mellom på den ene siden de realøkonomiske størrelser som er drøftet i Nasjonalbudsjettet, og på den annen side de finansøkonomiske størrelser som det har vært Byråets oppgave å klarlegge. Andre opplysninger om real-sirkulasjonen enn de som er gitt på «Realomsetningskonto» vil en ikke finne i det følgende, idet de nødvendige detaljer er gitt i Nasjonalbudsjettet.

Tabell 0. Foreløpig nasjonalregnskap for Norge 1947. I mill. kr.

	Real-omsetnings-konto		Bedrifter av alle slag (offentlige og private)				Stat og kommuner (inklusive sosiale trygder)				Private konsumenter				Konto for utlandet		Post nr.
	(1)		Inntekts-nyttings-konto (2)		Kapitalfor-andrings-konto (3)		Inntekts-nyttings-konto (4)		Kapitalfor-andrings-konto (5)		Inntekts-nyttings-konto (6)		Kapitalfor-andrings-konto (7)		(8)		
	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	
1. Nasjonalprodukt til markedspris . . .	8 739	-	-	-	8 739	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2. Importoversk. av varer og tjenester	1 377	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
3. Lønninger	-	-	5 070	-	-	-	-	-	-	-	-	5 070	-	-	-	-	3
4. Rentebetalinger (netto)	-	-	15	-	-	-	85	-	-	-	-	75	-	-	-	-	4
5. Stønader:																	
a) Fra bedrifter av alle slag	-	-	155	-	-	-	105	-	-	-	-	50	-	-	-	-	5a
b) Fra stat og kommuner	-	-	-	72	-	-	687	-	-	-	-	609	-	-	-	-	b
c) Fra private konsumenter	-	-	-	-	-	-	284	-	-	314	-	-	-	-	30	-	c
d) Fra utlandet	-	-	-	-	-	-	68	-	-	-	-	30	-	-	98	-	d
6. Indirekte skatter o. l.	-	-	1 381	-	-	-	1 381	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
7. Subsidiar	-	-	-	663	-	-	663	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
8. Direkte skatter	-	-	337	-	-	-	1 441	-	-	1 104	-	-	-	-	-	-	8
9. Dividender samt godtgjørelse til selvstendig næringsdrivende (netto)	-	-	2 116	-	-	-	÷ 82	-	-	-	-	2 188	-	-	-	-	9
10. Konsum (før fradrag for gebyrer o. l.)	-	7 959	-	-	-	-	11 311	-	-	-	16 648	-	-	-	-	-	10
11. Gebyrer o. l. (betalinger for offentlige ytelser til private konsumenter)	-	-	-	-	-	-	194	-	-	-	194	-	-	-	-	-	11
12. Sparing = formuesøking	-	-	400	-	-	400	645	-	-	645	÷ 238	-	-	÷ 238	-	-	12
13. Nettoinvestering:																	
a) Offentlig	-	571	-	-	250	-	-	-	321	-	-	-	-	-	-	-	13a
b) Privat	-	1 586	-	-	1 344	-	-	-	-	-	-	2 242	-	-	-	-	b
14. Nettofinansinvestering	-	-	-	-	÷ 1 194	-	-	-	324	-	-	÷ 480	-	-	1 350	-	14
	10 116	10 116	9 474	9 474	400	400	3 391	3 391	645	645	8 022	8 022	÷ 238	÷ 238	1 448	1 448	

¹ For å finne det offentlige og det private konsum i egentlig forstand, må tallene korrigeres for gebyrer o. l. som private konsumenter betaler for offentlige ytelser (post 11). Det offentlige konsum i 1947 blir da 1 117 mill. kr. og det private 6 842 mill. kr.

² Eksklusive nettoinvestering i personlig lønnsøring.

Post 1. Nasjonalprodukt til markedspris. Posten representerer markedsverdien av alle de varer og tjenester som er produsert i Norge i året (etter fradrag for kapitalslit). For 1947 er posten beregnet til 8 739 mill. kr. Tallet inkluderer bl. a. verdien av det arbeid som utføres av personer i offentlig tjeneste, verdien av lønt og ulønt husarbeid, og tjenester av boliger.¹

Beløpet krediteres inntektsnyttingskonto for «Bedrifter av alle slag», idet all produksjon av varer og tjenester tenkes å foregå i denne sektor, og debiteres Realomsetningskonto.

Post 2. Importoverskudd omfatter importoverskuddet av varer og tjenester, i 1947 1 377 mill. kr. Tallet inkluderer erstatningsleveranser fra Tyskland. Det inkluderer også import og eksport som ikke kommer til syne i handelsstatistikken. Beløpet krediteres Konto for utlandet og debiteres Realomsetningskonto.

Post 3. Lønn. Som før nevnt, tenkes all produksjon å foregå i sektoren «Bedrifter av alle slag». Alle lønnsutbetalinger må derfor også skje fra konto (2). Posten omfatter altså all lønn som utbetales — til arbeidere ved offentlige og private bedrifter, statens og kommunenes tjenestemenn, hushjelper, osv. Beløpet i 1947, 5 070 mill. kr., skal i prinsippet gjelde bruttolønnen, dvs. inkludere bl. a. lønn in natura og arbeidsgiverens andel i de sosiale trygdepremier. Beløpet tilfaller «Private konsumenter» og blir kreditert konto (6).

Post 4. Netto rentebetalinger. Posten omfatter alle rentebetalinger i samfunnet, inklusive renter av den nedlagte kapital i statens bedrifter (i 1947 ca. 60 mill. kr.) og beregnet rente av den kapital som livsforsikringsselskapene forvalter på vegne av forsikringstakerne (ca. 50 mill. kr.). For «Bedrifter av alle slag» (konto 2) er det i 1947 regnet med et renteunderskott på 15 mill. kr., og for stat og kommuner (konto 4) med et underskott på 85 mill. kr., tilsammen 100 mill. kr. «Personlige konsumenter» (konto 6) og «Utlandet» (konto 8) har et tilsvarende renteoverskott.

Post 5. Stønader, gaver o. l. Denne posten er av svært blandet natur, og er vanskelig å fastslå tallmessig.

Stønader o. l. fra bedrifter (post 5 a) omfatter slike tvungne og frivillige bidrag fra sektoren «Bedrifter av alle slag» som ikke har karakteren av skatt eller godtgjøring til produksjonsfaktorer, f. eks. gaver til veldedige formål (men ikke arbeidsgivernes andel i premien til syketrygd og andre sosiale trygder, idet disse betalinger — som nevnt — er inkludert i post 3 «Lønninger»). Posten debiteres inntektsnyttingskonto for «Bedrifter av alle slag» og fordeles til kredit for inntektsnyttingskonti for «Stat og kommuner» og «Private konsumenter».

Stønader o. l. fra «Stat og kommuner» (post 5 b) omfatter en lang rekke poster av høyst forskjelligartet karakter, bl. a. nydyrkingsbidrag, bidrag til

¹ I utlandet er det vanlig å holde verdien av ulønt husarbeid utenfor nasjonalinntekten (og nasjonalproduktet). I de norske tall for 1945—1948 er verdien av dette arbeid inkludert med henholdsvis 965, 986, 994 og 994 mill. kr. Ved internasjonale jamføringer må de norske tall reduseres tilsvarende.

rentelettelser i de offentlige banker, stipendier, fattigunderstøttelse, statens bidrag til F. N. og andre internasjonale organisasjoner, utbetalinger gjennom krigsskadetrygdene osv. Den største del av post 5 b utgjøres likevel av ytelser fra de offentlige trygder, som går inn under denne sektor. I 1947 utgjorde disse stønader 687 mill. kr., som debiteres konto (4) og fordeles som kreditposter til konti (2), (6) og (8).

Stønader o.l. fra «Private konsumenter» (post 5 c) omfatter først og fremst trygdepremier (herunder også arbeidsgivernes andel, som er ført til inntekt for sektoren i post 3 «Lønninger»). Posten omfatter videre andre ytelser av gavekarakter, f. eks. private gaver til utlandet. Stønader o.l. fra utlandet (post 5 d) omfatter foruten gaver, studiepenger, arvemidler o.l. også tyske erstatningsleveranser. Disse erstatningsleveranser er også tatt med som import under post 2. Når de på denne måten kommer med på begge sider av konto for «Utlandet», vil de oppheve hverandre og bli uten konsekvenser for vårt finansielle mellomværende med utlandet. Postene 5 c og 5 d føres analogt med 5 a og 5 b.

Post 6. Indirekte skatter. Denne posten omfatter alle skatter og avgifter som hviler på næringslivet, og som har direkte prisvirkning, dvs. som forutsettes å bli innkalkulert i prisene og overveltet på kjøperne. Hit hører først og fremst tollene, omsetningsavgiften, frivillige produksjonsavgifter og prisutjanningsavgifter, men også gebyrer, konsesjonsavgifter o.l. som er pålagt næringslivet, og som bedriftene fører til utgift før de kommer fram til nettoinntekten. I 1947 utgjorde posten 1 381 mill. kr., som er debiteret inntektsnyttingskonto for «Bedrifter av alle slag» og ført til inntekt for «Stat og kommuner». Grensen mellom postene 5 (stønader), 6 (direkte skatter) og 7 (indirekte skatter) må nødvendigvis bli konvensjonell, og det er ofte vanskelig å avgjøre i praksis hvordan en bestemt ytelse skal grupperes.

Post 7. Subsidiær. Posten omfatter alle utbetalinger fra det offentlige til næringslivet som har direkte prisvirkning. Subsidiene kan følgelig betraktes som negative indirekte skatter, og er postert i samsvar med dette.

Post 8. Direkte skatter. Posten omfatter alle skatter og avgifter til det offentlige som utliknes på formue og inntekt og som vanligvis ikke blir overveltet, først og fremst ordinær inntekts- og formuesskatt til stat og kommuner, men også f. eks. alderstrygdavgift, arveavgift og renteskatt, krigsskadeavgifter og engangsskatt. Posten omfatter de skatter som faktisk blir betalt i året, ikke de skatter som er utliknet. For 1947 er de samlede innbetalte direkte skatter beregnet til 1 441 mill. kr. Beløpet er kreditert inntektsnyttingskonto for «Stat og kommuner» og fordelt som debetposter på de tilsvarende konti for «Bedrifter av alle slag» og «Private konsumenter». Denne fordelingen er imidlertid meget usikker, idet norsk statistikk ikke gir tilstrekkelige opplysninger om hvordan skattene fordeler seg på selskaper og personlige skattytere.

Post 9. Dividender, samt godtgjørelse til selvstendig næringsdrivende. Etter at lønninger, renter og skatter er betalt, og det er tatt hensyn til mottatte og avgitte stønader, vil «Bedrifter av alle slag» ha et overskudd som representerer godtgjørelse for eiernes innsats av kapital og arbeid. I Norge, hvor enkeltmannsbedriften spiller så stor rolle — det gjelder f. eks. praktisk talt alt jordbruk og fiske og vesentlige deler av handel, håndverk og transport —, må dette overskuddet bli forholdsvis stort. For 1947 er det satt til 2 116 mill. kr. Det aller meste av dette beløpet vil også faktisk bli disponert av eierne, enten i form av utbytter o. l. (i selskaper) eller i den form at overskuddet er ensbetydende med eierens personlige inntekt (i personlige firmaer). Post 9 forsøker å gi uttrykk for denne del av overskuddet, men beregningen er meget usikker. En har gått fram på den måten at en først har prøvd å bestemme sparingen, som for sektoren «Bedrifter av alle slag» er lik den ikke utdelte fortjeneste i aksjeselskaper og andre selskaper. For 1947 er denne sparingen anslått til 400 mill. kr. (Se nedenfor under omtalen av post 12). Derneft er post 9 bestemt som en rest, som da i 1947 blir 2.116 mill. kr.

Post 9 er å oppfatte som en netto post, dvs. at dividender o. l. som bedriftene mottar fra utlandet, er fratrukket bedriftenes egne utbetalinger.

Nettoutbetalingen fra sektoren «Bedrifter av alle slag» er fordelt på sektorene «Stat og kommuner», «Personlige konsumenter» og «Utlandet». For «Stat og kommuner», blir tallet negativt, fordi statens forretningsdrift (jernbaner, post, telegraf, de offentlige banker o. l.) fører en prispolitikk som nødvendiggjør tilskott til driften. For 1947 er tilskottet beregnet til 82 mill. kr., og dette beløpet er regnet som negative dividender i tabellene 0 og 4. Ved vurdering av tallet skal en ta i betraktning at statens forretningsdrift på forhånd er belastet med ca. 60 mill. kr. i renter, som er ført til inntekt for staten (jfr. post 4).

Post 10. Konsum (før fradrag for gebyrer o. l.)
 Posten framkommer slik: 1) Det offentlige konsum (før fradrag for gebyrer o. l.) omfatter alle løpende utgifter til varer, arbeidskraft og andre tjenester i forbindelse med de sosiale trygder, forvaltning, veivesen, helsestell, skoler osv. (men ikke jernbaner, post, telegraf og den offentlige forretningsdrift ellers) pluss beregnede tjenester av statlige og kommunale administrasjonsbygg, skoler, sykehus, veier osv., inventar og annen offentlig konsumkapital (sml. post 13). For 1947 er tallet beregnet til 1 311 mill. kr., og dette beløpet er debitert inntektsnyttingskonto for stat og kommuner. 2) Det private konsum (eksklusive gebyrer o. l.) er av praktiske grunner beregnet litt annerledes, idet en her har satt konsumet lik løpende utgifter til varer og tjenester pluss utgifter til anskaffelser av konsumkapital (i stedet for beregnet inntekt av konsumkapital). Et unntak fra denne hovedregel er gjort for private boliger, som er behandlet på samme måten som offentlig konsumkapital. Bestemt på denne måten utgjorde det private konsum i 1947 6.648 mill. kr., og beløpet er debitert inntektsnyttingskonto for «Private konsu-

menter». Summen av det offentlige og det private konsum er så debitert «Realomsetningskonto».

Post 11. Gebyrer o. l. Slik som konsumet er definert i post 10, blir alle kostnader ved å opprettholde skoler, sykehus, rettsvesen o. l. ført som offentlig konsum, trass i at en del av disse kostnader blir veltet over på private konsumenter gjennom skolepenger, kostpenger, rettsgebyrer og andre direkte betalinger for offentlige ytelser.¹

Post 11 viser størrelsen av de refusjoner det her dreier seg om, for 1947 er det regnet med 194 mill. kr. som er ført til utgift for «Private konsumenter» og til inntekt for «Stat og kommuner». For å komme fram til det offentlige og det private konsum i egentlig forstand, må dette beløpet trekkes fra i det offentlige konsum iflg. post 10 og legges til i det private. For 1947 blir da det offentlige konsum (i egentlig forstand) 1 117 mill. kr. og det private 6.842 mill. kr.

Post 12. Sparing. Saldo på inntektsnyttingskonto vil nå vise sparingen = formuesøkningen (eksklusive personlig innbo og løsøre) i hver av de tre sektorer «Bedrifter av alle slag», «Stat og kommuner» og «Private konsumenter». Under omtalen av post 9 er nevnt at tallet 400 mill. kr. for «Bedrifter av alle slag» er nokså usikkert. Den samme usikkerhet vil da hefte ved tallet ÷ 238 mill. kr. for «Private konsumenter». Derimot skulle tallet 645 mill. kr. for «Stat og kommuner» være relativt pålitelig. Sparingen blir kreditert kapitalforandringskonto for de respektive sektorer.

Post 13. Netto realinvestering. Som før nevnt, må formuesøkning i en sektor gi seg uttrykk dels i øking av sektorens realkapital («positiv nettorealinvestering»), dels i en (netto) øking av sektorens fordringer på andre sektorer («positiv finansinvestering»). Netto realinvesteringen er kreditert Realomsetningskonto, som derved balanserer. Den offentlige nettorealinvestering, som i 1947 er beregnet til i alt 571 mill. kr., fordeler seg med 250 mill. kr. på offentlige bedrifter — debitert konto 3 — og med 321 mill. kr. på offentlig konsumkapital (veier, skoler, sykehus, administrasjonsbygg o. l. og inventar til disse) — debitert konto (5) —. Den budsjetterte private nettorealinvestering fordeler seg med 1 344 mill. kr. på produksjonskapital — konto (3) — og med 242 mill. kr. på konsumkapital, dvs. boliger — konto (7). Merk at anskaffelser av personlig innbo og løsøre er regnet som konsum og ikke som realinvestering!

Post 14. Netto finansinvestering. Resten av formuesøkningen i de forskjellige sektorer må ta formen av netto finansinvestering, dvs. nedbetaling av gjeld eller en økt beholdning av sedler, bankinnskudd, aksjer eller andre fordringer. For sektoren «Bedrifter av alle slag» er den beregnede netto finansinvesteringen i 1947 negativ. Dette vil si at realinvesteringen ikke har kunnet finansieres bare ved sparemidler (fondsopplegg i selskaper), men at bedriftene har måttet bruke reserver eller få tilført kapital fra andre sektorer.

¹ Gebyrer o. l. fra næringslivet (f. eks. konsesjonsavgifter) er behandlet som direkte skatter og inkludert i post 6.

Bedriftene må enten ta opp nye lån, bruke bankinnskott e. l., de må emittere nye aksjer o. l. (i selskaper) eller eierne må binde mer av sin privatformue i bedriftene (i personlige firmaer og offentlige bedrifter), Også for sektoren «Private konsumenter» har nettofinansinvesteringen i 1947 vært negativ, nemlig ÷ 480 mill. kr.

I likhet med post 4 er post 14 en netto post. For alle sektorer under ett må nettofinansinvesteringen være null. Den negative nettofinansinvestering i «Bedrifter av alle slag» og i «Private konsumenter» motsvares derfor av en nøyaktig like stor positiv nettofinansinvestering hos «Stat og kommuner» og «Utlandet». For utlandets vedkommende er nettofinansinvesteringen det samme som nettøkingen i Norges gjeld til utlandet.

Tabellene 1—8 gir nasjonalregnskapstall for årene 1945—1947, stilt sammen med budsjett-tallene for 1948. Hver enkelt tabell korresponderer med de tilsvarende konti i kontoplanen (slik at tabell 1 motsvarer konto (1), tabell 2 motsvarer konti (2) osv., og slik at kreditsiden er gjengitt først). De enkelte poster er overalt gitt samme nummer som de har i tabell 0. For ytterligere å lette lesingen av tabellene er det etter hver enkelt post angitt et (eller flere) tall i parentes, som angir hvor den tilsvarende motpost finnes. Eksempelvis betegner tallet (2) etter debetposten «Nasjonalprodukt til markedspris» i tabell 1 at den tilsvarende kreditpost finnes i tabell 2.

Noen korte kommentarer til de enkelte tabeller kan ha interesse.

«Realomsetningskonto» viser på debetsiden hvor mye varer og tjenester Norge har hatt til disposisjon i de enkelte år, og på kreditsiden hvordan disse varer og tjenester har vært disponert. Her er å merke at nasjonalproduktet er beregnet til markedspris. Det er derfor påvirket av de indirekte skatter (som driver tallene i været) og av subsidiene (som reduserer tallene). Dette er bl. a. forklaringen på at det er budsjettert med et lavere nasjonalprodukt i 1948 enn regnskapet viser for 1947.

Av særlig interesse er de opplysninger som tabellen gir for sammenhengen mellom importoverskuddet og nettorealinvesteringen. De høye investeringstall i 1947 er utelukkende muliggjort ved at importoverskuddet dette året var på nesten 1 400 mill. kr. Men tabellen viser også at evnen til å gjenreise landet ved egen hjelp er blitt bedre år for år. Mens konsumet i 1945 var praktisk talt like stort som nasjonalproduktet, lå det i 1946 ca. 6 % og i 1947 ca. 8.9 % lavere enn dette. For 1948 er det budsjettert med et konsum som ligger ca. 10.4 % under nasjonalproduktet. Den relative nedgang i konsumet faller omtrent i sin helhet på staten, som etter hvert kan avvikle de mange ekstraordinære tiltak som var nødvendige etter frigjøringen.

2. **Inntektsnyttingskonto** for «Bedrifter av alle slag» Inntektssiden består av bare tre poster, hvorav den første, «nasjonalprodukt til markedspris» er kjent fra tabell 1. «Mottatte stønader» kommer i sin helhet fra «Stat og kommuner». For 1948 er det budsjettert med en sterk

Tabell 1. Realomsetningskonto 1945—1948.

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter.				
10. Konsum (4, 6)	6 168	7 459	7 959	7 706
Herav: Stat og kommuner (før fradrag for gebyrer) ¹ (4)	1 366	1 602	1 311	1 181
Private konsumenter (eksklusive ge- byrer) ² (6)	4 802	5 857	6 648	6 525
13. Nettorealinvestering ³ (3, 5, 7)	÷ 190	1 225	2 157	1 512
Herav: a) Offentlig (3, 5)	50	225	571	428
b) Privat (3, 7)	÷ 240	1 000	1 586	1 084
I alt varer og tjenester disponert	5 978	8 684	10 116	9 218
Debetposter.				
1. Nasjonalprodukt til markedspris (2)	6 178	7 937	8 739	8 608
2. Importoverskudd av varer og tjenester (8)	÷ 200 ⁴	747	1 377	610
I alt varer og tjenester til disposisjon	5 978	8 684	10 116	9 218

¹ Se note 1 til tabell 4.

² Se note 1 til tabell 6.

³ Eksklusive investeringer i personlig innbo og løsøre.

⁴ Tyskernes bruk av varer og tjenester i Norge i tida 1/1—7/5 1945 er regnet som eksport.

stigning i denne posten. Omtrent hele stigningen skyldes de budsjetterte utbetalinger gjennom krigsskadetrygdene. Post 6 «Subsidier» viser sterk stigning fra år til år. For 1948 er posten budsjettert med ikke mindre enn 715 mill. kr., og likevel er det mulig at beløpet vil bli overskredet.

Enkelte poster på utgiftssiden er dessverre nokså usikre, det gjelder postene 3 og 8 og ganske særlig 9 og 12. Post 3 «Lønninger» gir sannsynligvis et nokså riktig bilde av lønnsutviklingen etter frigjøringen, men tallene er kanskje for alle år i høyeste laget. Post 8 «Direkte skatter» er også usikker, fordi en ikke har opplysninger om hvordan skattene fordeler seg på selskaper og private. Den sterke stigningen fra 1945—1946 til 1947—1948 skyldes omtrent i sin helhet krigsskadeavgiftene og engangsskatten, som i 1947 er debitert bedriftene med ca. 70 mill. kr. og i 1948 med ca. 190 mill. kr. Post 9. «Dividender» og post 12 «Sparing» representerer tilsammen den godtgjørelse som tilfaller aksjonærer og selvstendig næringsdrivende (bl. a. bønder og fiskere) og er bestemt som en saldo. Et for høyt tall for lønningene vil da automatisk føre til at disse to postene blir for små.¹

3. Kapitalforandringskonto for «Bedrifter av alle slag» viser at sparingen i alle år, bortsett fra 1945, har vært for liten til å

¹ Summen av postene 3, 9 og 12 gir et uttrykk for den godtgjørelse som tilfaller deltakerne i produksjonslivet, etter at skatter og stønader er betalt. Om en godtar tallene slik som de står, tyder de på at lønsmottakernes andel i denne godtgjørelsen stort sett har vært uforandret i disse årene, nemlig ca. 66—67 pst. Denne beregningen er dog alt for usikker til at den kan brukes som grunnlag for politiske konklusjoner, og må nærmest betraktes som en illustrasjon av hvilken nytte en kan få av et nasjonalregnskap, dersom tallene blir tilstrekkelig sikre.

Tabell 2. *Inntektsnyttingskonto for «Bedrifter av alle slag» 1945—1948.*

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter. (Inntekter.)				
1. Nasjonalprodukt til markedspris (1)	6 178	7 937	8 739	8 608
5. Mottatte stønader i alt..... (4)	65	66	72	133
6. Subsidiar (4)	211	393	663	715
Sum inntekter	6 454	8 396	9 474	9 456
Debetposter. (Utgifter.)				
3. Lønninger (6)	3 430	4 550	5 070	5 100
4. Renteutgifter (netto)	10	6	15	19
5 a. Avgitte stønader (4, 6)	116	183	155	96
Herav til: Stat og kommuner..... (4)	66	133	105	46
Private konsumenter (6)	50	50	50	50
6. Indirekte skatter o. l. (4)	942	1 237	1 381	1 277
8. Direkte skatter (4)	232	240	337	480
9. Dividender, samt godtgjørelse til selvstendig næringsdrivende (anslag) (netto)	1 524	1 780	2 116	2 184
12. Sparing = Tilbakeholdt fortjeneste i aksje- og andre selskaper (anslag) (3)	200	400	400	300
Sum utgifter	6 454	8 396	9 474	9 456

Tabell 3. *Kapitalforandringskonto for «Bedrifter av alle slag» 1945—1948.*

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter.				
12. Sparing (overført fra inntektsnyttingskonto) (2)	200	400	400	300
Debetposter.				
13. Nettorealinvestering i produksjonskapital (1)	÷ 70	942	1 594	1 113
Herav: a) Offentlig (1)	30	142	250	242
b) Privat (1)	÷ 100	800	1 344	871
14. Nettofinansinvestering (netto).....	+ 270	÷ 542	÷ 1 194	÷ 813
Sum kapitaldannelse	200	400	400	300

finansiere nettorealinvesteringen. Bedriftene har fått tilført kapital utenfra, noe som kommer tilsyne i at nettofinansinvesteringen har vært negativ.

4. *Inntektsnyttingskonto for «Stat og kommuner».* På inntektssiden er det naturlig nok skattene (direkte og indirekte) som spiller størst rolle. I 1947 utgjorde skatteinntektene 2.822 mill. kr., og for 1948 er det budsjettet med ikke mindre enn 3.313 mill. kr., ca. 38.5 pst. av nasjonalproduktet til markedspris. Tallet refererer seg til de faktisk betalte skatter, slik at de utliknete skatter har vært ennå større.

Til dette tallet må det dog knyttes vesentlige reservasjoner. For det første vil en få et riktigere uttrykk for skattebyrden ved å betrakte subsidiene som negative skatter. I så fall reduseres skatteinntektene i 1947 til 2.159 mill. kr.

Tabell 4. *Inntektsnyttingskonto for «Stat og kommuner» 1945—1948.*

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter. (Inntekter.)				
5. Mottatte stonader i alt (2, 6, 8)	293	450	457	352
Herav fra: Bedrifter av alle slag (2)	66	133	105	46
Private konsumenter (6)	218	261	284	285
Utlandet (8)	9	56	68	21
6. Indirekte skatter (2)	942	1 237	1 351	1 277
8. Direkte skatter (2, 6)	998	1 021	1 441	2 036
Herav fra: Bedrifter av alle slag (2)	232	240	337	480
Private konsumenter (6)	766	781	1 104	1 556
9. Dividender (inkl. inntekt av statens og kommunenes forretningsdrift) (netto)	÷ 5	÷ 80	÷ 82	÷ 67
11. Gebyrer o. l. (= betalinger for offentlige ytelser til private konsumenter) (6)	127	164	194	179
Sum inntekter	2 355	2 792	3 391	3 777
Debetposter. (Utgifter.)				
4. Renter av den offentlige gjeld ... (netto)	80	81	85	91
5 b. Avgitte stonader i alt (2, 6, 8)	501	565	687	925
Herav til: Bedrifter av alle slag (2)	65	66	72	133
Private konsumenter (6)	413	484	609	789
Utlandet (8)	23	15	6	3
7. Subsidier (2)	211	393	663	715
10. Konsum (før fradrag for mott. gebyrer) ¹ . (1)	1 366	1 602	1 311	1 181
12. Sparing (= formuesøking) (5)	197	151	645	865
Sum utgifter	2 355	2 792	3 391	3 777

¹ Det offentlige konsum i egentlig forstand utgjør differansen mellom utgiftspost 10 og inntekstpost 11. En får følgende tall for årene 1945—48: 1 239, 1 438, 1 117 og 1 002 mill. kr.

Tabell 5. *Kapitalforandringskonto for «Stat og kommuner» 1945—1948.*

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter.				
12. Sparing (overført fra inntektsnyttingskonto) (4)	197	151	645	865
Debetposter.				
13. Nettorealinvestering i konsumkapital .. (1)	20	83	321	186
14. Nettofinansinvestering (netto)	177	68	324	679
Sum kapitaldannelse	197	151	645	865

og i 1948 til 2.598 mill. kr. Det siste tallet svarer til ca. 30.2 pst. av nasjonalproduktet til markedspris. For det andre inngår krigsskadeavgiftene og engangsskatten med store beløp i tallene for 1947 og 1948, nemlig henholdsvis 285 mill. kr. og 800 mill. kr. Disse beløpene kan ikke betraktes som vanlige skatter, men har snarere karakteren av formuesoverførsler som forutsettes dekket av formuesmidler og ikke av den løpende inntekt. — På den andre siden er det

Tabell 6. Inntektsnyttingskonto for «Private konsumenter» 1945—1948.

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter. (Inntekter):				
3. Lønninger (2)	3 430	4 550	5 070	5 100
4. Mottatte renter (anslag) (netto)	75	70	75	75
5. Mottatte stønader (2, 4, 8)	503	564	689	869
Herav fra: a) Bedrifter av alle slag (anslag) (2)	50	50	50	50
b) Stat og kommuner..... (4)	413	484	609	789
d) Utlandet (8)	40	30	30	30
9. Dividender, samt godtgjørelse til selvstendig næringsdrivende (netto)	1 524	1 852	2 188	2 241
Sum inntekter	5 532	7 036	8 022	8 285
Debetposter. (Utgifter):				
5 c. Avgitte stønader i alt (4, 8)	238	286	314	315
Herav til: Stat og kommuner..... (4)	218	261	284	285
Utlandet (8)	20	25	30	30
8. Direkte skatter (4)	766	781	1 104	1 556
10. Konsum (eksklusive gebyrer o. l.) ^{1, 2} .. (1)	4 802	5 857	6 648	6 525
11. Gebyrer o. l. (betaling for offentlige ytelser) (4)	127	164	194	179
12. Sparing = formuesøking ² (7)	÷ 401	÷ 52	÷ 238	÷ 290
Sum utgifter	5 532	7 036	8 022	8 285

¹ Det private konsum i egentlig forstand utgjør summen av postene 10 og 11, for årene 1945—1948 henholdsvis 4 929, 6 021, 6 842 og 6 704 mill. kr.

² Kjøp av varige konsumgoder — unntatt boliger — er regnet som konsum i det året kjøpet finner sted. Kjøp av slike goder er derfor ikke regnet som sparing.

Tabell 7. Kapitalforandringskonto for «Private konsumenter» 1945—1948.

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter.				
12. Sparing (overført fra inntektsnyttingskonto) (6)	÷ 401	÷ 52	÷ 238	÷ 290
Debetposter.				
13. Nettorealinvestering i konsumkapital ¹ .. (1)	÷ 140	200	242	213
14. Nettofinansinvestering (netto)	÷ 261	÷ 252	÷ 480	÷ 503
Sum kapitaldannelse	÷ 401	÷ 52	÷ 238	÷ 290

¹ Eksklusive investeringer i personlig innbo og løsøre.

i nasjonalproduktet til markespris regnet inn en rekke inntekter som ikke er skattbare etter skatteloven, som f. eks. inntekt av husmødrenes arbeid. Dette må tas i betraktning dersom en vil bruke tallene i tabellen som målestokk for skattetrykket.

Posten «Mottatte stønader» har som før nevnt et svært blandet innhold. Det som veier tyngst er premiebetalingene til de sosiale trygder. Videre inngår her alle bøter og inndragninger i forbindelse med rettsoppgjøret, og det er først og fremst disse som skaper de store tallene i 1946 og 1947.

Tabell 8. Konto for utlandet 1945—1948.

	1945	1946	1947	Budsjett- tall for 1948
Kreditposter. (Norske valuta- utgifter.)				
2. Norsk importoverskudd (+) eller eksport- overskudd (÷) av varer og tjenester.... (1)	÷ 200 ¹	747	1 377	610
4. Netto renter til utlandet (netto)	15	17	25	35
5. I alt stønader til utlandet..... (4, 6)	43	40	36	33
Herav fra: b) Stat og kommuner (4)	23	15	6	3
c) Privat (6)	20	25	30	30
9. Netto dividender til utlandet (netto)	5	8	10	10
Sum norske valutautgifter	÷ 137	812	1 448	688
Debetposter. (Norske valuta- inntekter.)				
5 d. Stønader fra utlandet (4, 6)	49	86	98	51
Herav til: Stat og kommuner..... (4)	9	56	68	21
Private (6)	40	30	30	30
14. Nettosalg av fordringer til utlandet (= netto økning i Norges gjeld til utlandet) (netto)	÷ 186 ²	726	1 350	637
Sum norske valutainntekter	÷ 137	812	1 448	688

¹ Tyskernes bruk av varer og tjenester i tida 1/1—7/5 1945 på anslagsvis 750 mill. kr. er regnet som eksport.

² Fra den norske nettoopplåning i utlandet på ca. 565 mill. kr. er trukket økingen i de tyske forpliktelser overfor Norges Bank (ca. 750 mill. kr.), jfr. note 1.

Tallene på utgiftssiden er interessante. En fester seg særlig ved post 10 «K o n s u m» (før fradrag for mottatte gebyrer), som svulmer sterkt opp like etter frigjøringen, men som senere er redusert meget betydelig. Som før nevnt må en trekke inntektspost 11 «G e b y r e r o. l.» fra utgiftspost 10 for å få et uttrykk for det offentlige konsum i vanlig mening. I så fall blir det offentlige konsum i årene 1945—1948 henholdsvis 1 239, 1 438, 1 117 og 1 002 mill. kr. For de samme år utgjorde de samlede utgiftene til renter, stønader og subsidier — alt poster som representerer inntektsoverføringer — henholdsvis 792, 1 039, 1 435 og 1 731 mill. kr., for 1947 og 1948 altså vesentlig mer enn det offentlige konsum. For stønadenes vedkommende skyldes stigningen fra 1945—1946 til 1947—1948 delvis at de sosiale ytelser er økt (bl. a. er barnetrygden kommet til), dels skyldes den utbetalingene gjennom krigsskadetrygdene. Det er altså ikke det offentlige konsum som først og fremst nødvendiggjør de store skattene i dag.

Av størst interesse i denne tabell er kanskje likevel post 12 «S p a r i n g», som viser at det har funnet sted en meget betydelig offentlig oppsparing i disse årene. Under omtalen av den offentlige sektor i neste romertall skal denne posten bli analysert nærmere. Her skal bare nevnes at i 1945 og 1946 faller sparingen i sin helhet på de sosiale trygder og kommunene. I 1947 og 1948 er det derimot staten og statens fond som bidrar med de største beløp. Det er krigsskadeavgiftene og engangsskatten som er den viktigste årsak til dette.

5. Kapitalforandringskonto for «Stat og kommuner» viser at en betydelig del av den offentlige oppsparing har tatt form av netto-realinvestering i konsumkapital (anskaffelser til forsvaret, bygging av veier, skoler, sykehus o.l.). Likevel er nettofinansinvesteringen positiv i alle år.

6. Inntektsnyttingskonto for «Private konsumenter». De største inntektspostene for «Private konsumenter» er post 3 «Lønninger» og post 9 «Dividender samt godtgjørelse til selvstendig næringsdrivende». Det er foran forklart at disse tallene er nokså usikre. — En annen viktig inntektspost er stønadene, særlig stønader fra stat og kommuner. Posten viser sterk stigning fra år til år, og vil i 1948 utgjøre over 10 prosent av sektorens samlede inntekter.

Ved studium av utgiftssiden må en ha for øye at det private konsum (som utgjør summen av postene 10 og 11) av praktiske grunner er definert inklusive utgifter til anskaffelser av personlig løsøre og innbo. Disse utgiftene har utvilsomt vært svært store siden frigjøringen, og det er helt på det rene — uten at en har tall for det — at hjemmene er mye bedre utstyrt med klær, skotøy, radiomotakere osv. nå enn de var i 1945. De negative tall for sparingen (post 12) må ses mot denne bakgrunn. En kommer for øvrig tilbake til forholdet i slutten av avsnitt IV.

For å kunne vurdere tallene for sparingen riktig, må en videre ta i betraktning at sektoren ikke bare omfatter fysiske personer, men også foreninger og institusjoner av alle slag. For disses vedkommende må en gå ut fra at sparingen har vært positiv og sannsynligvis ganske betydelig i tallverdi. Som eksempler skal en her bare nevne fagforeningenes streikekasser og de tilsvarende sparemidler hos arbeidsgiverforeningene, alle slags private legater og fonds osv. Tall foreligger ikke, men en må tro at sparingen hos foreninger og institusjoner løper opp i et meget stort antall millioner kr. pr. år. Nasjonalhjelpen alene samlet inn over 100 mill. kr. vinteren 1946—1947, og store deler av dette beløpet er ennå ikke disponert.

7. Kapitalforandringskonto for «Private konsumenter». Mens sparingen i sektoren «Private konsumenter» har vært negativ, viser post 13 «Nettorealinvestering i konsumkapital» positive tall for alle år, unntatt 1945. Post 14 «Nettofinansinvestering» viser derfor meget store negative tall. En minner igjen om at post 13 ikke omfatter personlig innbo og løsøre, men kun boliger.

8. Konto for utlandet gir i sammenhengt form betalingsbalansen for Norge i disse årene. Slik som betalingsbalansen vanligvis blir stilt opp hos oss, blir stønadene til og fra utlandet ikke oppført som særskilte poster. Heller ikke blir netto renter til utlandet (post 4) og netto dividender til utlandet (post 9) oppgitt hver for seg. De tallene som er gjengitt i tabell 8 bygger derfor ikke på offisielle oppgaver, men er delvis resultatet av et løst skjønn.

Stønadene til og fra utlandet (post 5) refererer seg dels til ytelser av penger eller verdipapirer (arv, studiepenger, underhold, inndrag-

ning av verdipapirer på tyske hender o. l.), dels til ytelser av varer og tjenester som er kommet med i eksport- og import-tallene, men som ikke forutsettes å bli betalt. Det viktigste eksempel på stønader «in natura» er de tyske erstatningsleveranser av bl. a. skip. Da disse erstatningsleveransene kommer med i importoverskuddet (post 2 på kreditsiden), må de oppføres med samme beløp på debetsiden (under posten «Stønader fra utlandet»), dersom saldoen (post 14) skal gi et riktig uttrykk for nettoøkningen i Norges gjeld til utlandet.¹

Tallene for 1945 trenger for øvrig nærmere kommentar. I tida fra 1. januar 1945 til fredsslutningen disponerte tyskerne i Norge varer og tjenester for anslagsvis 750 mill. kr. I tabellen er dette regnet som eksport, og på den måten oppstår det et eksportoverskudd for Norge på ca. 200 mill. kr. Som motverdi fikk Norge et nominelt krav på Tyskland på samme beløp, som det er regnet med i tabellen. Det er forklaringen på at nettoøkningen i Norges gjeld til utlandet i 1945 er blitt negativ (se post 14). Hvis kravet på Tyskland betraktes som verdiløst, blir nettoøkningen i Norges gjeld til utlandet i 1945 ca. 565 mill. kr.

Før en går videre i analysen av nasjonalregnskapstallene, skal en i neste avsnitt gi mer detaljerte oppgaver for den offentlige sektor. Denne framstillingen blir nokså teknisk, og lesere som ikke har særskilt interesse for de offentlige finanser anbefales å gå direkte over til avsnitt III.

II. Nærmere om den offentlige sektor.

Sektoren «Stat og kommuner» i tabellen foran er sammensatt av 4 undersektorer, nemlig

- a) sosiale trygder,
- b) offentlige fond,
- c) statsforvaltningen,
- d) kommunalforvaltningen.

¹ En kunne alternativt gå fram på den måten at nettostønadene fra utlandet ble betraktet som kapitalinntekter for Norge, og ikke som løpende valutainntekter, slik som ovenfor. Den første framgangsmåten er brukt i Nasjonalbudsjettet. Da Norge i årene 1945—1948 mottar større beløp i stønader enn det avgir, viser Nasjonalbudsjettet av den grunn større underskudd på driftsbalansen enn det er regnet med ovenfor, og en tilsvarende større (netto) øking i Norges gjeld til utlandet. Å behandle stønadene fra utlandet som kapitalinntekter for Norge (slik som Nasjonalbudsjettet gjør) har svært mye for seg når det gjelder tyske erstatningsleveranser og inndragninger av verdipapirer på tyske hender, fordi disse postene i et eventuelt tysk nasjonalregnskap sikkert vil bli betraktet som kapitaloverføringer, som ikke har noen forbindelse med driftsregnskapet. Annerledes synes forholdet å stille seg når det gjelder arvemidler, gaver, studiepenger og andre poster av mer «normal» karakter. For ikke å skape unødige komplikasjoner har en her valgt å føre alle stønader over driftsregnskapet. Derved oppnår en bl. a. at saldoen på driftsregnskapet gir direkte uttrykk for forandringen i vår finansielle status overfor utlandet. Så usikre som tallene på betalingsbalansen er, har spørsmålet for øvrig nærmest bare teoretisk interesse.

I det følgende skal en for hver av disse undersektorene gi en oversikt over utviklingen i årene 1945—1947 og budsjett-tallene for 1948 og påvise forbindelsen mellom undersektorene. Stort sett opererer en med de samme poster som en har brukt foran. Den vesentligste forskjell er at en nå må skille ut som egne poster alle stønader fra en undersektor til en annen. (I tabell 4 foran er disse postene ikke tatt med, fordi de opphever hverandre når all offentlig virksomhet betraktes under ett.) Over alt gjelder det at regnskapstallene for 1947 er foreløpige.

a) Sosiale trygder.

Undersektoren «Sosiale trygder» omfatter ulykkestrygdene for industriarbeidere, fiskere og sjøfolk, krigspensjoneringen for militære og sivile, sykestrygden, godkjente sykekasser — herunder jernbanenes sykekasser —, Vikarkassen for lærere og lærerinner, Trygdekassen for sjøfolk i utenriks fart, arbeidsløshetsstrygden og Statens pensjonskasse.

Tabell 9 gir en nasjonaløkonomisk gruppering av utgifter og inntekter for sektoren i årene 1945—1947, sammenholdt med budsjett-tall for 1948. Postene har samme innhold som de tilsvarende poster i tabell 4.

Tabell 9. *Inntekter og utgifter for sektoren «Sosiale trygder» 1945—1948.*

	1945	1946	1947	1948
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
Inntekter:				
1. Renteinntekter	17	16	16	16
2. Mottatte stønader gaver o. l.	235	274	299	318
Herav fra: a) Private konsumenter	197	222	235	250
b) Statsforvaltningen	20	29	38	42
c) Kommunalforvaltningen ..	18	23	26	26
Sum inntekter	252	290	315	334
Utgifter:				
3. Avgitte stønader gaver o. l.	184	210	367	288
Herav til: a) Private konsumenter	182	207	286	285
b) Offentlige fond	—	—	78	—
c) Statsforvaltningen	2	3	3	3
4. Konsum	8	9	9	9
5. Saldo — sparing	60	71	÷61	37
Sum utgifter	252	290	315	334

Mange av trygdene har store opplagte reserver. Pr. $\frac{1}{1}$ 1945 hadde sektoren en formue på 650 mill. kr. som i 1945 ga en renteinntekt på 17 mill. kr. På grunn av rentesenkingen er renteinntekten for senere år beregnet til 16 mill. kr. pr. år, trass i at formuen er raskt stigende.

Storparten av inntektene for sektoren kommer likevel i form av de lovbevalte premier fra trygdede og tilskottene fra stats- og kommuneforvaltningen (i tabellen kalt «Mottatte stønader»). Premiene fra trygdede, som også inkluderer arbeidsgivernes andel i premiene, viser jevn stigning fra år til år. Dels skyldes dette en øking i antall trygdede, dels at premiesatsene er satt opp.

På utgiftssiden er naturlig nok den største posten «Avgitte stønader til private konsumenter» som omfatter alle ytelser til de trygdede. Posten viser sterk stigning fra 1945—1946 til 1947. Stigningen skyldes dels at satsene er satt opp, og dels at antallet av trygdede er økt. Dessuten er Trygdekassen for sjøfolk i utenriks fart kommet til.

For 1948 er det regnet med en liten nedgang i stønadene. Trygdekassen for sjøfolk og arbeidsløshetstrygden regner med noe større utgifter i 1948 enn i 1947, bl. a. fordi det er bestemt at arbeidsløshetstrygden skal yte tilskudd til yrkesopplæring, men dette oppveies av at utgiftene til krigspensjoneringen vil gå ned med henimot 5 mill. kr.

For øvrig vil en legge merke til at det i 1947 er overført ca. 78 mill. kr. fra sektoren «Sosiale trygder» til «Offentlige fond». Beløpet refererer seg til en overføring av arbeidsløshetstrygdens midler til tiltaksfondet (se Stortingsvedtak av 13/12 1946 om endring i lov om trygd mot arbeidsløshet).

Posten «Konsum» omfatter forvaltningskostnadene ved trygdene (lønninger, husleie o. l.). Posten gir likevel ikke noe fullstendig uttrykk for hva det realøkonomisk sett koster samfunnet å ha trygdesystemet, fordi en del av utgiftene til administrasjon av trygdene blir dekket over statsbudsjettet.

Tabellen viser endelig at en ikke liten del av sparingen i samfunnet — varierende fra 20 til 70 mill. kr. pr. år — blir formidlet av trygdene. For 1948 er det budsjettert med en sparing på 37 mill. kr. Det skal senere bli gitt en nærmere oversikt over hvordan sparemidlene er disponert.

b) Offentlige fond.

Undersektoren «Offentlige fond» omfatter de ca. 150 fond som det hvert år blir gitt særskilt regnskap for i statsregnskapet, og dessuten Prisdirektoratets fond. Tilsammen forvaltet disse pr. 30/6 1946 en kapital på 655 mill. kr., hvorav ca. 76 mill. kr. falt på Prisdirektoratets fond. Videre er krigsskadeavgiftsmidlene og engangsskatten tatt med her.

Regnskapene for Prisdirektoratets fond blir vanligvis gitt for kalenderåret, for øvrig er regnskapsåret 1/7 til 30/6. Dette vanskeliggjør regnskapssammenstillingen, idet en for statsregnskapets fond må omregne tallene til kalenderåret. I tabell 10 er dette gjort på det vis at en har tatt gjennomsnittet av tallene for de to regnskapsår som kalenderåret ligger i.

De offentlige fond har en årlig renteinntekt på 9—10 mill. kr. De viktigste inntektskildene for øvrig er stønader fra statsbudsjettet og dessuten visse innbetalinger fra bedrifter og private med karakter av direkte og indirekte skatter. Posten «Direkte skatter» utgjøres for årene 1945 og 1946 omtrent utelukkende av renteskatter som blir innbetalt til skattefordelingsfondet. For årene 1947 og 1948 har en dessuten latt inntektene av krigsskadeavgiften og engangsskatten gå inn i denne posten. Inntektene av disse skattene blir nemlig inntil videre holdt utenfor det egentlige statsbudsjett og bare tatt til inntekt her etter hvert som midlene blir brukt, f. eks. til utbetaling av stønader til krigsskadelidte.

Tabell 10. Inntekter og utgifter for sektoren «Offentlige fond» 1945—1948.

	1945	1946	1947	1948
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
Inntekter:				
1. Renter	10	9	9	9
2. Mottatte stønader, gaver o. l.	23	16	89	6
Herav fra: a) Private konsumenter	—	1	1	1
b) Statsforvaltningen	23	15	10	5
c) Sosiale trygder	—	—	78	—
3. Direkte skatter	27	23	304	819
Herav: a) Renteskatt	26	22	18	18
b) Arbeiderfondsavgift	1	1	1	1
c) Krigsskadeavgifter	—	—	250	400
d) Engangsskatt	—	—	35	400
4. Indirekte skatter o. l.	45	69	35	31
5. Mottatte dividender o. l.	1	1	1	1
Sum inntekter	106	118	438	866
Utgifter:				
6. Stønader o. l.	25	25	59	227
Herav til: a) Næringslivet	2	3	2	3
b) Private konsumenter	2	2	2	2
c) Innbetalt til staten av krigsskadeavgiftens midler	—	—	33	199
d) Statsforvaltningen	8	5	5	6
e) Kommunalforvaltningen ...	13	15	17	17
7. Subsidiær o. l.	26	31	60	52
8. Konsum	1	1	1	1
9. Saldo = sparing	54	61	318	586
Herav: a) Statsregnskapets fonds	38	27	94	9
b) Prisdirektoratets fonds	16	34	÷ 28	÷ 24
c) Krigsskadeavgiften	—	—	217	201
d) Engangsskatten	—	—	35	400
Sum utgifter	106	118	438	866

Post 4 «Indirekte skatter o. l.» utgjøres i alt vesentlig av innbetalinger til Prisdirektoratets fond. Dessuten inngår det i denne posten en lang rekke forskjellige avgifter som er pålagt næringslivet ved lov, som f. eks. konsesjonsavgifter for å drive hvalfangst (lover av $\frac{1}{2}$ 1924 og $\frac{14}{6}$ 1935) og konsesjonsavgifter ved ervervelse av vannfall, bergverk og annen fast eiendom (lov av $\frac{14}{12}$ 1917).

Endelig finner en på inntektssiden under post 2 c den ekstraordinære overføring (omtalt foran) i 1947 av 78 mill. kr. fra arbeidsløshetsstrygden til tiltaksfondet.

På utgiftssiden er det normalt post 5 e «Stønader til kommuner» (omfattende tilskudd for skattefordelingsfondet) — og post 7 — «Subsidiær» (utbetalte tilskudd i prissenkingsøyemed fra Prisdirektoratets fond) — som spiller størst rolle.

For 1947 og 1948 viser dessuten innbetalingene til staten av krigsskadeavgiftens midler store beløp.

I årene 1945 og 1946 viste særlig Prisdirektoratets fond store overskudd, og sektoren hadde en sparing på 54 mill. kr. i 1945 og 61 mill. kr. i 1946. På

grunn av økt prispress slo bevegelsen i Prisdirektoratets fond helt om i 1947, samtidig som statens tilskudd til statsregnskapets fond gikk ned. Alt i alt viste derfor sektoren et «overskudd» på bare 12 mill. kr., dersom en ser vekk fra den ekstraordinære overføringen av arbeidsløshetsstrygdens midler og de beløp som krigsskadeavgiften og engangsskatten innbrakte.

For 1948 regner en med et overskudd for statsregnskapets fond på ca. 9 mill. kr., mens en venter at Prisdirektoratets fond vil gi et underskudd på ca. 24 mill. kr. En har da regnet med at Prisdirektoratet vil tilbakebetale ca. 18 mill. kr. av de 25 mill. kr. som Forsyningsdepartementet betalte inn i 1946 av overskuddet på statens import av mineraloljeprodukter. Krigsskadeavgiften har i 1947 innbrakt ca. 250 mill. kr. For 1948 har en ført opp 400 mill. kr., idet en regner med at avgiften vil innbringe mer dette år. På statsbudsjettet for 1947—1948 er inntektsført 66 mill. kr. av krigsskadeavgiftens midler, svarende til hva en regner med vil bli utbetalt av erstatninger til krigsskadelidte i budsjettåret. For budsjettåret 1948—1949 er på samme måte inntektsført 332 mill. kr., omregnet til kalenderåret skulle dette gi en utbetaling fra sektoren «Offentlige fond» til sektoren «Staten» på 33 mill. kr. i 1947 og 199 mill. kr. i 1948 (jfr. post 6 c).

Når det gjelder engangsskatten, er det uråd å gi sikkert anslag for hva skatten vil innbringe. I 1947 er forskuddsinnbetalt ved riksinnskuddsbevis ca. 35 mill. kr. som er tatt til inntekt for sektoren «Offentlige fond» (jfr. post 3 d). For 1948 er anslagsvis ført opp 400 mill. kr.

På denne måten viser sektoren «Offentlige fond» i 1947 en samlet sparing på 318 mill. kr. og i 1948 586 mill. kr.

c) Statsforvaltningen.

Undersektoren «Statsforvaltningen» er definisjonsmessig avgrenset slik at inntekter og utgifter blir lik de inntekter og utgifter som finnes i budsjettregnskapet for staten.

Statsbudsjettet og statsregnskapet blir i dag stilt opp i en form som i hovedtrekkene har vært uforandret siden før århundreskiftet. Denne oppstillingsmåten har primært til formål å gi Stortinget høve til å føre regnskapsmessig og konstitusjonell kontroll med administrasjonen. Det blir lagt mindre vekt på å gi Stortinget oversikt over de samfunnsøkonomiske konsekvenser av statens finanspolitikk.

Dette er forståelig når en ser budsjettformen som resultat av en lang historisk utvikling. Men det er en stor svakhet i dag, da 20—25 % av nasjonalinntekten passerer statens kasser og Stortingets disposisjoner har betydningsfulle konsekvenser for hele den økonomiske utvikling. Det er ikke lenger nok å se på totalsummen på utgifts- og inntektssiden, eller på bruken av lånemidler, for å få disse konsekvenser klarlagt. De forskjellige postene på inntektssiden eller utgiftssiden kan nemlig ha vidt forskjellige økonomiske virkninger. Blir det f. eks. bevilget 10 mill. kr. til veibygging, betyr det noe ganske annet enn

Tabell 11. Nasjonaløkonomisk gruppering av statens inntekter og utgifter 1944/45—1948/49 ifølge statsregnskapene for 1944—1945 og 1945—1946 samt statsbudsjettene for 1946/47—1948/49.

	Regn- skap 1944—45	Regn- skap 1945—46	Fore- løpige regn- skapstall 1946—47	Bud- sjett 1947—48	Bud- sjett 1948—49
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
Inntekter:					
1. Mottatte renter	69	73	74	63	62
Herav: a) Renter av statens forret- ningsdrift	61	63	65	56	56
b) Renter av grunnfond i sta- tens banker	4	4	4	4	3
2. Mottatte stonader o. l.	133	225	359	266	466
Herav fra: a) Bedrifter av alle slag ...	21	110	156	53	39
b) Private konsumenter ..	8	14	40	33	12
c) Kommuner	91	75	60	65	72
d) Sosiale trygder	2	3	3	3	3
e) Offentlige fond	10	5	6	71	338
f) Utlandet	1	18	94	41	2
3. Indirekte skatter o. l.	829	931	1 367	1 288¹	1 164
Herav: a) Tollinntekter	37	120	227	185	195
b) Midlertidig omsetnings- avgift	431	405	533	325	325
c) Beskatning av øl, vin og brennevin	173	170	295	333	347
d) Tobakksavgifter	56	82	130	137	148
e) Sjokolade- og sukkervareav- gift	1	12	21	21	24
f) Veiavgift	15	39	57	49	52
g) Krigstilleggsavgift på per- sonbefordring	37	30	30	—	—
4. Direkte skatter	378	345	411	422	471
Herav: a) Ordinær inntekts- og for- muesskatt	304	288	336	375	425
b) Ekstraordinær formuesskatt	12	13	16	12	12
c) Skatt på inntektsstigning .	29	13	4	5	3
d) Arveavgift	9	8	26	10	10
e) Krigspensjonsavgift	4	3	4	4	5
f) Totalisatorspill og lotteri- midler	20	20	16	15	16
5. Betaling for offentlige ytelser	34	74	114	104³	62
Herav fra: a) Private konsumenter ..	26	47	90	91	47
b) Statsinstitusjoner	3	20	17	6	6
c) Bedrifter	5	7	7	7	9
6. Utbytter, dividender o. l.	54	÷ 77	÷ 99	÷ 79	÷ 72
Herav: a) Overskudd (+), underskudd (-) på statens forretnings- drift	55	÷ 75	÷ 97	÷ 71	÷ 64
b) Administrasjonsutgifter i off. banker	÷ 3	÷ 4	÷ 4	÷ 9	÷ 13
7. Kapitalinntekter	11	577	667	863	296
Herav: a) Statslånemidler	—	565	650	860 ²	293
b) Mottatte avdrag på utestå- ende fordringer	6	5	16	3	2
c) Innløsning av aksjer i A/S Vinmonopolet	4	3	—	—	—
8. Salg av statseendom	—	1	6	5	20
Sum inntekter	1 508	2 149	2 899	2 932	2 469

¹ Se note 1 neste side. ² Se note 2 neste side. ³ Se note 3 neste side.

(Tabell 11 forts.)

	Regn- skap 1944—45	Regn- skap 1945—46	Fore- løpige regn- skapstall 1946—47	Bud- sjett 1947—48	Bud- sjett 1948—49
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
Utgifter:					
1. Renteutgifter	148	164	160	167	159
2. Stønader	306	376	354	568	782
Herav til: a) Bedrifter av alle slag	60	66	60	100	170
b) Private konsumenter	41	47	92	181	436
c) Kommuner	135	201	146	236	128
d) Sosiale trygder	16	25	33	43	41
e) Offentlige fønd	29	16	14	5	5
f) Utlandet	25	21	9	3	2
3. Subsidier	127	243	480	726	600
4. Konsum. (Betaling for ytelser til private ikke fratrukket)	727	1 099	1 168	930	687
5. Nettoinvestering i konsumkapital					
6. Kapitalutgifter (avdrag på gjeld, in- vestering i statens bedrifter)	200	267	737	541	241
Sum utgifter etter nasjonaløkonomisk grup- pering	1 508	2 149	2 899	2 932	2 469
Korleksjoner for å komme fram til utgifts- summen iflg. statsregnskapet (-bud- sjettet):					
a) Underskudd på statens forretningsdrift (ikke tatt med ovenfor)	÷ 55	+ 75	+ 97	+ 71	+ 64
b) Renter av nedlagt kapital i statens for- retningsdrift (i statsregnskapet ført til fradrag under renteutgifter)	÷ 61	÷ 63	÷ 65	÷ 56	÷ 56
c) Andre mindre overflyttinger	+ 4	+ 3	+ 5	+ 7	+ 13
d) Overførte bevilgninger fra forrige termin	-	-	-	÷ 426	-
e) Forhøyelser p. g. a. økte subsidier	-	-	-	÷ 324	-
Totalbalanse i statsregnskapet (-budsjettet) ..	1 396	2 164	2 936	2 204	2 490

¹ Budsjettet viser 1 138 mill. kr. Inntektanslaget er satt opp.

² Budsjettet viser 316 mill. kr. Anslaget er satt opp med 544 mill. kr., dels som følge av at utgiftene til subsidier ventes å stige, dels som følge av at overførte bevilgninger pr. 30/6 1947 på i alt 426 mill. kr. er tatt inn på utgiftssiden. Til gjengjeld er inntektanslaget for posten «Betaling for offentlige ytelser» satt opp, jfr. note 3.

³ Budsjettet viser 46 mill. kr. Inntektanslaget er satt opp.

om de samme 10 mill. kr. blir bevilget til øking av alderspensjonene. I første tilfelle legger staten beslag på varer og arbeidskraft som unndras de private, i siste tilfelle blir den mengde varer og arbeidskraft som står til disposisjon for private ikke redusert.

Så lenge en ikke har en budsjettform som b å d e gir regnskapsmessig og konstitusjonell kontroll og økonomisk oversikt, må den økonomiske oversikten skaffes til veie på annen måte. Det kan bl. a. gjøres ved at en — i tillegg til det ordinære statsbudsjettet (regnskapet) — utarbeider oversikter som viser hvordan inntekts- og utgiftspostene på budsjettet (regnskapet) fordeler seg etter sin n a s j o n a l ø k o n o m i s k e karakter.

For utgiftenes vedkommende ble dette gjort første gang for budsjettåret 1945—1946 (se «Vedlegg nr. 11 til statsbudsjettet 1945—1946»). For budsjettframleggene 1946—1947 og 1947—1948 er tilsvarende tall gjengitt i nasjonal-

budsjettet 1947. Senere har Statistisk Sentralbyrå foretatt en tilsvarende gruppering av statsinntektene og omregnet tallene for statsutgiftene, bl. a. med støtte i en meget detaljert gjennomgåing av det siste statsregnskap som er offentliggjort (1945—1946). Tabell 11 er stilt sammen på grunnlag av Byråets reviderte tall og de opplysninger som Finansdepartementet sitter inne med.

Oppstillingen tar sikte på mest mulig å vise de faktiske inntekter og utgifter som staten har hatt eller vil få i de enkelte regnskapsår, ikke de budsjetterte. Sammenhengen mellom regnskapstallene og budsjett-tallene kan for utgiftssidens vedkommende skjematisk framstilles slik (en tilsvarende sammenheng eksisterer for inntektssiden):

Faktiske utgifter i regnskapsåret

= (1) bevilget i året

+ (2) overførte bevilgninger fra tidligere år

+ (3) overskridelser i året

÷ (4) ikke utnyttede bevilgninger som ikke kan overføres («underskridelser»)

÷ (5) ikke utnyttede bevilgninger som overføres til senere år.

For årene 1944—1945 og 1945—1946 er tallene i tabell 11 hentet fra statsregnskapene, slik at de gir direkte uttrykk for de faktiske inntekter og utgifter i disse årene. Det samme gjelder i prinsippet tallene for 1946—1947. Men det endelige statsregnskapet for dette året var ikke ferdigtrykt da oppstillingen ble laget, og tallene er av den grunn noe mer usikre enn tallene for de foregående år.

Tallene for 1947—1948 avviker på flere viktige punkter fra Stortingets budsjettvedtak for dette året: 1) Bevilgningene til subsidier o. l. er ifølge budsjettvedtaket gitt med 400 mill. kr. Imidlertid meddeler Prisdirektoratet at dette beløpet etter den oversikt en har i dag, sannsynligvis vil bli overskredet med ikke mindre enn 326 mill. kr. Det vil sannsynligvis bli gitt tilleggsbevilgning av dette beløp, og posten subsidier o. l. er derfor i tabell 11 ført opp med 726 mill. kr. Samtidig har en på inntektssiden forhøyet anslagene for de indirekte skatter med 150 mill. kr., idet en holder en slik merinntekt for sannsynlig. De resterende 176 mill. kr. er i tabellen forutsatt dekket ved økt bruk av lånemidler. 2) For å få et korrekt bilde av de bevilgninger som står til disposisjon for administrasjonen i budsjettåret 1947—1948, må en til Stortingets budsjettvedtak addere de overførte bevilgninger pr. $\frac{30}{6}$ 1947. Fordelt etter sin nasjonaløkonomiske karakter utgjorde disse:

Overførte bevilgninger pr. $\frac{30}{6}$ 1947 i mill. kr.

Stønader	117
(Herav til kommuner 46 og til andre 71)	
Konsum	60
Investerings i konsumkapital	177
(Herav til forsvaret 140.)	
Kapitalutgifter	72

Sum overførte bevilgninger 426

I tabell 11 er disse overførte bevilgninger lagt til på utgiftssiden, og på inntektssiden er posten «Statslånemidler» forhøyet tilsvarende. Videre har en på inntektssiden forhøyet post 5 med 58 mill. kr. Posten «Statslånemidler» i tabellen viser derfor et beløp som er 176 mill. kr. + 426 mill. kr. ÷ 58 mill. kr. = 544 mill. kr. større enn i Stortingets budsjettvedtak.

Det er naturligvis fullstendig utelukket at alle overførte bevilgninger pr. $\frac{30}{6}$ 1947 vil bli brukt i løpet av 1947—1948. Tallene i tabell 11 må derfor for dette året ikke oppfattes som en prognose (se senere). Men samtidig er det klart at de store beløp i overførte bevilgninger kan komme til å øke statens anvendelse av pengemidler utover de beløp som er oppført i statsbudsjettet. De administrative myndigheter som forvalter midlene vil nemlig føle seg forpliktet til å bruke pengene i samsvar med Stortingets vedtak.

For året 1948—1949 bygger tallene i tabell 11 på Finansdepartementets budsjettframlegg.¹

En vil legge merke til at de tallene som den nasjonaløkonomiske grupperingen viser, ikke samsvarer helt med totalsummen i statsregnskapene (-budsjettet). For 1947—1948 skyldes dette delvis de forhold som det nettopp er gjort rede for. Dessuten har en for alle år behandlet statens forretningsdrift annerledes i den nasjonaløkonomiske gruppering enn det er gjort i budsjettregnskapet. I budsjettregnskapet blir overskudd på statens forretningsdrift ført på inntektssiden og underskudd på utgiftssiden. I den nasjonaløkonomiske gruppering finnes

¹ Etter at dette er skrevet, meddeler Finansdepartementet at de endelige tall i budsjettframlegget avviker en del fra dem som Statistisk Sentralbyrå tidligere har fått oppgitt. Totalsummen er uforandret, men det er til dels vesentlige avvik på de enkelte underposter. En grov kalkyle synes å tyde på at følgende gruppering av inntektene og utgiftene for 1948—1949 er mer korrekt enn den som er gjengitt i tabell 11:

Inntekter:

	Mill. kr.
1. Mottatte renter.....	62
2. Mottatte stønader.....	480
3. Indirekte skatter.....	1 174
4. Direkte skatter.....	496
5. Betaling for offentlige ytelser.....	87
6. Utbytte etc.....	÷ 70
7. Kapitalinntekter.....	220
8. Salg av statseiendom.....	20
Sum ifølge nasjonaløkonomisk gruppering.....	<u>2 469</u>

Utgifter:

1. Renteutgifter.....	159
2. Stønader.....	740
3. Subsidiar.....	600
4. Konsum og nettoinvesteringer i konsumkapital.....	740
5. Kapitalutgifter.....	230
Sum ifølge nasjonaløkonomisk gruppering.....	<u>2 469</u>

Korreksjoner for å komme fram til utgiftssummen i budsjettframlegget:

a) Underskudd på statens forretningsdrift.....	+ 64
b) Renter av nedlagt kapital.....	÷ 56
c) Andre mindre korreksjoner.....	+ 13
Totalbalanse i budsjettframlegget.....	<u>2 490</u>

Det har ikke vært tid til å innarbeide disse tall i tabellene foran.

denne posten alltid på inntektssiden under teksten «Utbytter og dividender», eventuelt med negative fortegn, dersom forretningsdriften viser underskudd. En annen forskjell skriver seg fra behandlingen av inntektsposten «Renter av den nedlagte kapital i statens forretningsdrift». I budsjettregnskapet blir disse renteinntektene trukket fra i statens renteutgifter, og differansen ført netto på utgiftssiden. I den nasjonaløkonomiske gruppering blir disse to rentepostene ført brutto, dvs. statens renteutgifter føres uten fradrag på utgiftssiden, mens renter av den nedlagte kapital i bedriftene blir ført på inntektssiden.

En viser ellers til tabell 11, hvor sammenhengen mellom den nasjonaløkonomiske totalsum og budsjettregnskapets totalsum er nøyaktig påvist.

Da nasjonalregnskapet og nasjonalbudsjettet over alt ellers bygger på kalenderåret, må tallene for statsforvaltningen omregnes så de for hovedpostenes vedkommende viser inntekter og utgifter kalenderårsvis. Dette er gjort i tabell 12, hvor en samtidig har angitt hvordan inntektene og utgiftene fordeler

Tabell 12. Statens inntekter og utgifter 1945—1948, fordelt etter art.

	Millioner kroner				Relative tall			
	1945	1946	1947	1948	1945	1946	1947	1948
Inntekter:								
1. Renter, vesentlig av nedlagt kapital i statens bedrifter	71	73	68	62	3.9	2.9	2.5	2.4
2. Stønader o. l.	179	292	313	366	9.9	11.6	11.3	14.4
Herav: a) Bedrifter av alle slag	66	133	105	46	3.7	5.3	3.8	1.8
b) Sosiale trygder	2	3	3	3	0.1	0.1	0.1	0.1
c) Offentlige fond	8	5	38	205	0.4	0.2	1.4	8.1
d) Kommuner	83	68	63	69	4.6	2.7	2.3	2.7
e) Private konsumenter	11	27	36	22	0.6	1.1	1.3	0.9
f) Utlandet	9	56	68	21	0.5	2.2	2.4	0.8
3. Indirekte skatter o. l., herunder betaling for off. ytelser til næringslivet	886	1 156	1 334	1 234	48.6	46.0	48.3	48.6
4. Direkte skatter	361	378	417	447	19.8	15.0	15.1	17.6
5. Betaling for offentlige ytelser til konsumenter	37	69	89	69	2.0	2.7	3.2	2.7
6. Mottatte utbytter og dividender o. l. ...	÷ 11	÷ 88	÷ 89	÷ 75	÷ 0.6	÷ 3.5	÷ 3.2	÷ 3.0
7. Bruk av lånemidler o. l.	299	633	629	437	16.4	25.3	22.8	17.3
Sum inntekter	1 822	2 513	2 761	2 540	100	100	100	100
Utgifter:								
1. Renter av statsgjelden	156	162	163	163	8.6	6.4	5.9	6.4
2. Stønader o. l.	341	365	403	616	18.7	14.5	14.7	24.3
Herav til: a) Bedrifter av alle slag	63	63	70	130	3.4	2.5	2.5	5.1
b) Sosiale trygder	20	29	38	42	1.1	1.1	1.4	1.7
c) Offentlige fond	23	15	10	5	1.3	0.6	0.4	0.2
d) Kommuner	168	173	168	159	9.2	6.9	6.2	6.3
e) Private konsumenter	44	70	111	277	2.4	2.8	4.0	10.9
f) Utlandet	23	15	6	3	1.3	0.6	0.2	0.1
3. Subsidiar o. l.	185	362	603	663	10.2	14.4	21.8	26.1
4. Konsum (betaling for ytelser til private ikke fratrukket) ¹	887	1 062	741	611	48.7	42.3	26.8	24.1
5. Nettoinvestering i konsumkapital	20	60	248	132	1.0	2.4	9.0	5.2
6. Kapitalutgifter (avdrag på gjeld, investering i statens bedrifter o. l.)	233	502	603	355	12.8	20.0	21.8	13.9
Sum utgifter	1 822	2 513	2 761	2 540	100	100	100	100

¹ For å finne statens konsum må tallene reduseres med den betaling som staten mottar for sine ytelser til private, jfr. inntektspost 5 a.

seg prosentvis. For å gjøre tallene direkte jamførbare med tallene i nasjonalregnskapet (tabellene 1—8 foran), har en videre brukt en litt annen gruppering av postene her enn i tabell 11.

Omregningen fra regnskapsår til kalenderår kan naturligvis bare bli tilnærmet riktig, fordi en ikke vet hvordan inntektene og utgiftene har vært fordelt over regnskapsåret. Stort sett har en gått fram på den måten at tallene for f. eks. 1945—1946 i tabell 11 er fordelt med en halvpart på kalenderåret 1945 og en halvpart på kalenderåret 1946 osv. Samtidig har en korrigert tallene for 1947—1948 med sikte på å få et resultat som best mulig samsvarer med de faktiske inntekter og utgifter. Som før nevnt, er i tabell 11 de overførte bevilgninger pr. $\frac{30}{6}$ 1947 inkludert i tallene for 1947—1948. En kan imidlertid ikke regne med at disse i alt 426 mill. kr., vil bli brukt i sin helhet i budsjettåret. Ved omregningen fra tabell 11 til tabell 12 har en forutsatt at de overførte bevilgninger som disponeres av Forsvarsdepartementet vil bli brukt, men at de øvrige overførte bevilgninger ikke vil bli nyttet. For øvrig er å merke: a) «Betaling for offentlige ytelser fra bedrifter» (= inntektspost 5 c i tabell 11) er i tabell 12 regnet med under inntektspost 3: «Indirekte skatter». b) «Betaling for offentlige ytelser til statsinstitusjoner» (inntektspost 5 b i tabell 11) er i tabell 12 fratrukket i utgiftspost 4: «Konsum». c) «Salg av statseiendom» (inntektspost 8 i tabell 11) er i tabell 12 fratrukket i utgiftspost 5: «Nettoinvestering i konsumkapital».

Sammenfattende kan sies at tabell 12 gir uttrykk for statsforvaltningens faktiske (eller påregnelige) inntekter og utgifter i kalenderårene 1945—1948, slik de kan bedømmes i dag.

Noen korte kommentarer til tabellen kan kanskje ha interesse. På inntektsiden merker en seg den sterke stigning i stønadene fra 1945 til senere år. For 1946 og 1947 skyldes dette vesentlig bøter, inndragninger, erstatningsleveranser fra Tyskland o. l., mens det er inntektsføringen av krigsskadeavgiftens midler som holder tallet oppe i 1948. De indirekte skatter viser også meget sterk stigning. Årsaken går klart fram av spesifikasjonen i tabell 11. For 1948 er det budsjettert med en nedgang i de indirekte skatter, sammenliknet med 1947, dels fordi omsetningsavgiften er satt ned, dels fordi tollinntektene vil bli mindre som følge av redusert import. Stigningen i de direkte skatter er mindre iøynefallende. Når stigningen trass i det stigende inntektsnivå ikke er større, henger det sammen med at skattene blir betalt om lag to år etter at inntekten er opptjent, og med det forhold at bedriftene i stor utstrekning blir liknet etter gjennomsnittsinntekt.

På utgiftssiden finner vi en meget sterk vekst i de to poster som representerer inntektsoverføringer til private, nemlig stønader og subsidier. Årsakene til stigningen er velkjente for subsidienes vedkommende. Veksten i stønadene har vesentlig to årsaker, nemlig innføringen av barnetrygden og utbetalingene gjennom krigsskadetrygdene. Relativtallene i tabellen viser med all ønskelig tydelighet at disse to postene år for år har lagt beslag på en

stadig større del av statens utgifter. Posten *k o n s u m* (før gebyrer o.l. fra private er fratrukket) viser en egenartet utvikling. I 1945 og 1946 hadde staten meget store ekstraordinære utgifter, spesielt i forbindelse med frigjøringen og gjenoppbyggingen nordpå. De ekstraordinære tiltakene er nå i alt vesentlig avviklet, og tabellen viser vesentlig lavere tall for konsumet i 1947 og 1948 enn i tidligere år. For 1948 er dog å merke at det i tabellen ikke er tatt hensyn til lønnsforhøyelsene for statens tjenestemenn. Posten *n e t t o i n v e s t e r i n g i k o n s u m k a p i t a l* omfatter bl. a. (netto-)anskaffelser til forsvaret. Det er anskaffelsene til forsvaret som driver tallene opp i 1947 og 1948. Posten *k a p i t a l u t g i f t e r* omfatter gjeldsavdrag, investeringer i statsbedrifter, forskjellige avsetninger, aksjetegning og en del andre utgifter av liknende karakter, bl. a. innbetalingen til det internasjonale valutafond på 300 mill. kr. Som en ser, utgjør disse kapitalutgiftene år om annet meget betydelige beløp.

For å finne *s p a r i n g e n* i undersektoren «Statsforvaltningen» må en addere sammen nettorealinvesteringen (utgiftspost 5) og den positive nettofinansinvestering (utgiftspost 6) og derfra trekke den negative finansinvestering (inntektspost 7). For årene 1945—1948 blir da sparingen henholdsvis $\div 46$, $\div 71$, $+ 222 + 50$ mill. kr. Stort sett viser altså statsregnskapene (-budsjettene) balanse, når de behandles slik som det er gjort her.

d) *K o m m u n a l f o r v a l t n i n g e n*.

Undersektoren «Kommunalforvaltningen» omfatter herreds-, by- og fylkeskommuner.

Som nevnt tidligere er statistikken over virksomheten i kommunene meget mangelfull. Viktigst er kommuneregnskapene som hvert år blir samlet inn og bearbeidd av Statistisk Sentralbyrå, men denne statistikken ligger langt etter i tid, det siste året som det foreligger regnskaper for er 1943—1944. Den gir derfor dårlige holdepunkter til bedømmelse av virksomheten i kommunene i dag. Dertil kommer at kommuneregnskapene blir ført etter prinsipper som gjør det meget vanskelig å ha oversikt over hva de enkelte tall egentlig innebærer. Således blir en rekke beløp utgiftsført på ett kapitel og inntektsført på et annet, slik at tallene blåses opp. En annen ulempe er posteringsmåten når det gjelder kapitalutgiftene, hvor regnskapene bare gir uttrykk for hva som er *b e v i l g e t* til f. eks. bygging av skolehus i regnskapsåret, men ikke for hva som faktisk er blitt brukt.

Av hensyn til nasjonalbudsjetteringsarbeidet hentet Justisdepartementet i samarbeid med Statistisk Sentralbyrå høsten 1947 inn oppgaver over kommunebudsjettene 1946—1947 med sikte på å få fram en nasjonaløkonomisk gruppering av inntektene og utgiftene på disse budsjettene. Til tross for at undersøkelsen var grundig forberedt, er resultatet blitt mindre godt. Ikke alle kommuner har svart, slik at en har måttet beregne seg til totaltall for landet, og dertil kommer at enkelte kommuner har mistydd spørsmålene, slik at revisjonsarbeidet har vært svært vanskelig. En ytterligere svakhet er at tallene bygger

på budsjettene for 1946—1947, ikke på regnskapene, og en har ingen mulighet for å avgjøre hvilke avvikelser som foreligger mellom budsjett og regnskap.

Med disse forbehold gjengis hovedresultatet av undersøkelsen i tabell 13.

Tabell 13. Nasjonaløkonomisk gruppering av kommunebudsjettene 1946—1947.

Inntekter:	Mill. kr.
Overføringsposter innen budsjettet	78
Salg av fast eiendom	1
Salg av andre varer og tjenester	101
Tilskudd og refusjoner fra:	
a) Staten	194
b) Fylket	15
c) Andre kommuner	7
d) Offentlige trygder og private	13
Salg av fordringer	3
Låneopptak	115
Renter og utbytter	8
Tatt av beholdninger og fond	51
Skatter og avgifter	784
Andre inntekter	51
	<hr/>
Sum inntekter..	1 421
Utgifter:	
Overføringsposter innen budsjettet	75
Kjøp av fast eiendom.....	18
Nybygg og nyanlegg	112
Maskiner, inventar, utstyr etc.	16
Reparasjoner og vedlikehold	67
Andre varer og tjenester	486
Tilskudd og refusjoner til:	
a) Staten	26
b) Fylket	67
c) Andre kommuner	7
d) Offentlige trygder og private	272
Kjøp av fordringer	18
Avdrag på gjeld	25
Renteutgifter	22
Fondsavsetninger	108
Andre utgifter	102
	<hr/>
Sum utgifter	1 421

Så dårlige som tallene er, danner de likevel det viktigste holdepunkt som en i øyeblikket har til belysning av kommunenes økonomiske virksomhet etter krigen. Undersøkelsen viser bl. a. at kommunenes bruk av varer og tjenester er noe større enn en hittil har regnet med.

I tabell 14 har en gjort et forsøk på å stille opp budsjett-tall for kommunene for kalenderåret 1948, sammenliknet med regnskapstall for kalenderårene 1945—1947. Tallene har karakteren av anslag og bygger først og fremst på tallene i tabell 13. Men en har dessuten søkt holdepunkter i annet tilgjengelig materiale, bl. a. tellinger av den kommunale gjeld pr. $\frac{30}{6}$ 1944, 1945 og 1946, oppgaver over kommunenes bankinnskudd pr. $\frac{30}{6}$ 1945 og 1946, oppgaver over inntektsansettelsene for inntektsårene 1944—1946 og over skatterestansene pr. $\frac{30}{6}$ 1944, 1945 og 1946. Anslagene for 1948 bygger dessuten på de ca. 300 kommunebudsjetter for 1947—1948 som var kommet inn til Justisdepartementet pr. $\frac{1}{11}$ 1947.

Som følge av den sterke inntektsstigning fra 1945 til 1946—1947 er det grunn til å regne med at skatteinntektene for kommunene vil bli betydelig større i budsjettårene 1947—1948 og 1948—1949 enn tidligere. En har anslått skatteinnbetalingene i 1948 til 770 mill. kr. mot 720 mill. kr. i 1947 og 620 mill. kr. i 1946. En har da tatt hensyn til at skatterestansene er stigende. En må regne med noen øking fra 1946 til 1947 og 1948 også på utgiftssiden som følge av de

Tabell 14. Kommunenes inntekter og utgifter 1945—1948.

	1945	1946	1947	1948
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
Inntekter:				
1. Mottatte stønader i alt	191	199	197	188
Herav: a) fra staten	168	173	168	159
b) » offentlige fond	13	15	17	17
c) » private	10	11	12	12
2. Direkte skatter (innbetalt i året)	610	620	720	770
3. Indirekte skatter o. l.	11	12	12	12
4. Inntekt av forretningsdrift	5	7	6	7
5. Betaling for kommunale ytelser	90	95	105	110
Sum inntekter	907	933	1 040	1 087
Utgifter:				
6. Konsum (betaling for ytelser til private ikke fratrukket) ¹	470	530	560	560
7. Stønader o. l. i alt:	286	296	299	320
a) til staten	83	68	63	69
b) » sosiale trygder	18	23	26	26
c) » private	185	205	210	225
8. Netto renteutgifter	22	17	15	15
9. Nettoinvestering i konsumkapital	—	23	73	54
10. Annen formuesøking (nettoinvestering) i kommunale bedrifter og nettofinansinvestering	129	67	93	138
Sum utgifter	907	933	1 040	1 087

¹ For å finne det kommunale konsum må tallene reduseres med den betaling som kommunene mottar for sine ytelser til private, jfr. post 5.

stigende priser, særlig når det gjelder postene «Konsum» og «Stønader til private». Derimot har en som nevnt i investeringsbudsjettet, regnet med at de kommunale utgifter til nettoinvestering i konsumkapital vil bli mindre i 1948 enn i 1947.

e) Sammenfatning.

Det går fram av det som er sagt foran at den økonomiske sammenheng mellom de sosiale trygder, de offentlige fond, statsforvaltningen og kommunalforvaltningen er svært sammenfløkt. I tidens løp har det utviklet seg et komplisert system av inntektsoverføringer mellom disse ulike delene av den offentlige sektor. Forholdet har sine ulemper, bl. a. blir det unødigg vanskelig å få oversyn over de konsekvenser som statens og kommunenes finanspolitikk har.

Videre reduserer det handlefriheten for de myndigheter som stiller opp budsjettene, fordi mange av utgifts- og inntektspostene på statsbudsjettet blir bestemt av vedtak i kommunene og omvendt. Det kan også føre til leie uoverensstemmelser mellom stat- og kommunebudsjettene, f. eks. at kommunene budsjetterer større tilskudd fra staten enn staten har utgiftsført. Minst en av partene vil i så fall oppleve at budsjettet ikke slår til, for stats- og kommuneregnskapaene må sjølsagt samsvare med hverandre (bortsett fra bokholderimessige uoverensstemmelser).

Forholdet mellom de kommunale finanser på den ene siden og de øvrige offentlige sektorer på den andre siden har særlig interesse og har vært sterkt fremme i ordskiftet. For regnskapsåret 1945—1946 kan det på grunnlag av statsregnskapet gis følgende oversikt over inntektsoverføringene mellom disse sektorer:

Stønader fra kommunene 1945—1946:

1. Kommunenes tilskott til de sosiale trygder.....	20 mill. kr.
2. Kommunenes tilskott til statsforvaltningen:	
a) Alderstrygdavgift	41,8 mill. kr.
b) Krisetilskott.....	14,2 » »
c) Kommunenes andel i utgifter til politi og og lensmenn	9,1 » »
d) Do. i utgifter til vei- og jernbaneanlegg ...	4,6 » »
e) Ymse	5,4 » » 75 » »

Sum stønader fra kommunene 95 mill. kr.

Stønader til kommunene 1945—1946:

1. Tilskott til kommunene av renteskattens midler	14 mill. kr.
2. Statsforvaltningens tilskott til kommunene:	
a) Til skolestellet.....	42,8 mill. kr.
b) » alderstrygden	46,0 » »
c) » evakueringstiltak.....	51,5 » »
d) » det komm. sinnssykevesen	8,8 » »
e) » bygging og vedlikehold av veier	13,4 » »
f) » jorddyrking	6,3 » »
g) Ymse	32,2 » » 201 » »

Sum stønader til kommuner 215 mill. kr.

Det er altså store beløp som passerer fram og tilbake. Kommunene mottok dette året netto 120 mill. kr.

I tabell 15 er det gitt en sammenfattende oversikt over de offentlige finanser i årene 1945—1948. Tallene er hentet fra tabellene 9, 10, 12 og 14 foran og stilt sammen slik at de tallene som er trykt med fete typer nøyaktig svarer nasjonalregnskapstallene i tabell 4. Postene er også nummerert på samme

Tabell 15. Sammendrag av de offentlige inntekter og utgifter 1945—1948. Mill. kr.

	1945					1946					1947					1948				
	Sosiale trygder	Off. fond	Statsforvaltningen	Kommunalforvaltningen	Sum stat og kommuner	Sosiale trygder	Off. fond	Statsforvaltningen	Kommunalforvaltningen	Sum stat og kommuner	Sosiale trygder	Off. fond	Statsforvaltningen	Kommunalforvaltningen	Sum stat og kommuner	Sosiale trygder	Off. fond	Statsforvaltningen	Kommunalforvaltningen	Sum stat og kommuner
Inntekter:																				
5. Mottatte stønader fra bedrifter, priv. konsumenter og utlandet	197	-	86	10	293	222	1	216	11	450	235	1	209	12	457	250	1	89	12	352
6. Indirekte skatter o. l.	-	45	886	11	942	-	69	1 156	12	1 237	-	35	1 334	12	1 381	-	31	1 234	12	1 277
8. Direkte skatter	-	27	361	610	998	-	23	378	620	1 021	-	304	417	720	1 441	-	819	447	770	2 036
9. Dividender (inkl. inntekt av statens forretningsdrift) ..	-	1 ÷	11	5	÷ 5	-	1 ÷	88	7	÷ 80	-	1 ÷	89	6	÷ 82	-	1 ÷	75	7	÷ 67
11. Gebyrer o. l. (= betalinger for off. ytelser til private konsumenter).....	-	-	37	90	127	-	-	69	95	164	-	-	89	105	194	-	-	69	110	179
Sum inntekter ...	197	73	1 359	726	2 355	222	94	1 731	745	2 792	235	341	1 960	855	3 391	250	852	1 764	911	3 777
Utgifter:																				
4. Renter av den off. gjeld (netto).....	÷17	÷10	85	22	80	÷16	÷9	89	17	81	÷16	÷9	95	15	85	÷16	÷9	101	15	91
5. Stønader fra det offentlige til bedrifter, private konsumenter og utlandet	182	4	130	185	501	207	5	148	205	565	286	4	187	210	687	285	5	410	225	925
7. Subsidiar.....	-	26	185	-	211	-	31	362	-	393	-	60	603	-	663	-	52	663	-	715
10. Konsum (før fradrag for mottatte gebyrer) ¹	8	1	887	470	1 366	9	1	1 062	530	1 602	9	1	741	560	1 311	9	1	611	560	1 181
K o r r e k s j o n : Netto stønader avgitt (+) eller mottatt (÷) fra andre off. sektorer.....	÷36	÷2	+118	÷80	-	÷49	+5	+141	÷97	-	+17	÷33	+112	÷96	-	÷65	+217	÷71	÷81	-
12. Sparing (saldo)	60	54	÷46	129	197	71	61	÷71	90	151	÷61	318	222	166	645	37	586	50	192	865
Sum utgifter ...	197	73	1 359	726	2 355	222	94	1 731	745	2 792	235	341	1 960	855	3 391	250	852	1 764	911	3 777

¹ Det offentlige konsum i egentlig forstand utgjør differansen mellom utgiftspost 10 og inntektspost 11.

måten som i tabell 4. Alle stønader fra én offentlig sektor til en annen er skilt ut fra de nummererte poster. For å få inntekts- og utgiftssiden til å stemme, må en da ta inn en særskilt korreksjonspost (se utgiftssiden), som angir hvor mye vedkommende offentlige sektor netto har betalt i stønad (+) eller mottatt i stønad (-) fra andre offentlige sektorer. I sum for alle offentlige sektorer må korreksjonsposten naturligvis bli null. Saldoposten «Sparing» representerer for hver sektor summen av nettorealinvesteringen og nettofinansinvesteringen i vedkommende år. Tabellen gir naturligvis ingen nye opplysninger, men er tatt med for å tydeliggjøre sammenhengen mellom tabellene 9—14 på den ene siden og tabell 4 på den andre. Kommentarer til tabellen skulle være overflødig.

III. Nasjonalprodukt. Nasjonalinntekt. Disponibel inntekt.

I avsnitt I er det stilt opp et forenklet nasjonalregnskap for årene 1945—1947 og et budsjett for 1948. I dette avsnittet skal en på grunnlag av nasjonalregnskapstallene klarlegge enkelte sentrale økonomiske begrep nærmere.

Nasjonalproduktet til markedspris viser den samlede mengde varer og tjenester som er produsert av norske produksjonsfaktorer, verdsatt til markedspris. Noe av dette nasjonalproduktet tilfaller imidlertid utlandet, som har krav på renter, dividender o. l. Det som blir igjen når renter og dividender (netto) til utlandet er betalt, er nasjonalinntekten til markedspris. Se tabell 16.

Tabell 16. Nasjonalprodukt og nasjonalinntekt til markedspris. Mill. kr.

	1945	1946	1947	Budsjett for 1948
1. Nasjonalprodukt til markedspris ^{1, 2}	6 178	7 937	8 739	8 608
2. Minus netto renter og dividender til utlandet ³	20	25	35	45
3. Nasjonalinntekt til markedspris ¹ (1 ÷ 2)	6 158	7 912	8 704	8 563

¹ Inkluderer verdien av ulønnet husarbeid med henholdsvis 965, 986, 994 og 994 mill. kr.

² Se tabell 1, post 1.

³ Se tabell 8, post 4 + post 9.

Nasjonalinntekten kan også avledes ved å se på dens realøkonomiske anvendelse. Dette er gjort i tabell 17, som gir en oversikt over hvordan nasjonalinntekten til markedspris er disponert.

Tabellen viser at nasjonalproduktet kan bestemmes som summen av (1) privat og offentlig konsum, (2) privat og offentlig nettorealinvestering og (3) eksportoverskuddet. Hvis en herfra trekker netto renter og dividender til utlandet, finner en nasjonalinntekten (til markedspris).

Relativtallene i tabellen er ganske opplysende. De viser for det første at en stadig synkende del av nasjonalinntekten er gått til konsum. I 1945 var konsumet større enn nasjonalinntekten, for 1948 er det budsjettert med et privat og offentlig konsum som bare utgjør 89.5 pst. av nasjonalinntekten. Omtrent hele den relative nedgang i konsumet faller på staten, som for sine

Tabell 17. Realøkonomisk anvendelse av nasjonalinntekten.

	Mill. kr.				Relative tall			
	1945	1946	1947	Bud- sjett for 1948	1945	1946	1947	Bud- sjett for 1948
1. Konsum	6 168	7 459	7 959	7 706	99.9	94.0	91.1	89.5
Herav: a) Private konsumenter ¹ ..	4 929	6 021	6 842	6 704	79.8	75.9	78.3	77.9
b) Staten ^{2, 3}	859	1 003	662	552	13.9	12.6	7.6	6.4
c) Kommuner ³	380	435	455	450	6.2	5.5	5.2	5.2
2. Nettoinvestering ⁴	÷190	1 225	2 157	1 512	÷3.1	15.4	24.7	17.6
Herav: a) Privat	÷240	1 000	1 586	1 084	÷3.9	12.6	18.1	12.6
b) Statlig	60	160	391	266	1.0	2.0	4.5	3.1
c) Kommunal	÷10	65	180	162	÷0.2	0.8	2.1	1.9
3. Eksportoverskudd (+) eller import- overskudd (÷) av varer og tjenester ⁵ ..	200	÷747	÷1 377	÷610	3.2	÷9.4	÷15.8	÷7.1
4. Nasjonalprodukt til markedspris (1 + 2 + 3)	6 178	7 937	8 739	8 608	100.0	100.0	100.0	100.0
5. Minus netto renter og dividender til utlandet ⁶	20	25	35	45				
6. Nasjonalinntekt til markedspris ⁷ (4 ÷ 5)	6 158	7 912	8 704	8 563				

¹ Se tabell 6, post 10 + post 11.

² Inkluderer sosiale trygder og statens fond.

³ Se tabell 4, post 10 ÷ post 11 som gir summen av statens og kommunenes konsum.

⁴ Se tabell 1, post 13.

⁵ Se tabell 1, post 2.

⁶ Som tabell 16, post 2.

⁷ Se note 1 til tabell 16.

konsumformål la beslag på 13.9 pst. av nasjonalinntekten i 1945 mot bare 6.4 pst. i 1948 (ifølge budsjett-tallene). Som følge av den relative nedgangen i konsumet har nettorealinvesteringen kunnet øke vesentlig. Likevel ville det ikke ha vært mulig å bringe nettorealinvesteringen opp i 15.4 pst. av nasjonalinntekten i 1946 og 24.7 pst. i 1947, dersom vi ikke hadde hatt et meget betydelig importoverskudd i disse årene. For 1948 er det budjettert med et vesentlig lavere importoverskudd enn i 1946 og 1947, og dette vil straks slå ut i en lavere nettoinvestering.

All inntekt er primært av realøkonomisk opprinnelse. Den kan bare oppstå som resultat av produktiv virksomhet i bedriftene, ordet tatt i videste mening. Her tar den form av lønn til arbeidere og funksjonærer, eller den framtrer som et bokholderimessig overskudd, som representerer godtgjørelse for eierens innsats av arbeid og kapital. Gjennom direkte og indirekte skatter, trygdepremier, bøter og inndragninger, gaver og andre former for inntektsoverføringer, blir denne inntekten omfordelt mellom de forskjellige sektorer. (En vesentlig del av statens og kommunenes virksomhet består nettopp i å gripe inn i denne fordelingsprosessen). Om vi for hver enkelt sektor legger sammen alle de inntekter som sektoren har, kommer vi fram til hva vi kan kalle sektorens inntekt i privatøkonomisk forstand. Trekket herfra alle inntektsoverføringer fra sektoren, får vi som resultat et uttrykk for hva sektoren har disponibelt for konsum og sparing. Denne størrelsen vil vi kalle sektorens disponible inntekt.

Dette begrep er viktig i økonomisk analyse. Den disponible inntekt vil nemlig i høy grad være motiverende for sektorens etterspørsel etter varer og tjenester. En analyse av kjøpepresset vil derfor med stort utbytte kunne ta utgangspunkt i størrelsen av den disponible inntekt i de forskjellige sektorer.¹

Tabell 18 viser den disponible inntekt i årene 1945—1948, fordelt på offentlig og privat disponert inntekt. Tabellen viser samtidig hvorledes henholdsvis den offentlige og den private sektor har fordelt sin disponible inntekt på konsum og sparing. (Merk at sparingen her som overalt ellers ikke omfatter verdio økingen av personlig innbo og løsøre!)

Tabell 18. Disponibel inntekt og nasjonalinntekt til markedspris.

	Millioner kroner				Relative tall			
	1945	1946	1947	Budsjett-tall for 1948	1945	1946	1947	Budsjett-tall for 1948
1. Inntekt til disposisjon for det offentlige	1 436	1 589	1 762	1 867	23.3	20.1	20.2	21.8
Herav til: a) Konsum ¹	1 239	1 438	1 117	1 002	20.1	18.2	12.8	11.7
b) Sparing = formues- øking ²	197	151	645	865	3.2	1.9	7.4	10.1
2. Inntekt til disposisjon for private ...	4 728	6 369	7 004	6 714	76.8	80.5	80.5	78.4
Herav til: a) Konsum ³	4 929	6 021	6 842	6 704	80.0	76.1	78.6	78.3
b) Sparing = formues- øking eksklusive per- sonlig innbo og løsøre ⁴	÷ 201	348	162	10	÷ 3.2	4.4	1.9	0.1
3. I alt disponibel inntekt (1 + 2)	6 164	7 958	8 766	8 581	100.1	100.6	100.7	100.2
4. Minus netto stønader fra utlandet ⁵	6	46	62	18	0.1	0.6	0.7	0.2
5. Nasjonalinntekt til markedspris ⁶	6 158	7 912	8 704	8 563	100.0	100.0	100.0	100.0

¹ Se tabell 4, post 10 ÷ post 11.

² Se tabell 4, post 12.

³ Se tabell 6 post 10 + post 11.

⁴ Se tabell 2, post 12 + tabell 6, post 12.

⁵ Se tabell 8, debetpost 5 d ÷ kredittpost 5.

⁶ Se note 1 til tabell 16.

Som tabellen viser har den totale disponible inntekt i alle år vært større enn nasjonalinntekten til markedspris. Til disposisjon for norsk konsum og sparing står nemlig ikke bare nasjonalinntekten, men også hva vi mottar netto fra utlandet i form av gaver, erstatningsleveranser² osv.

¹ Det som her er sagt om den disponible inntekt som motiverende for etterspørselen, refererer seg egentlig bare til de private sektorer. Stat og kommune må ta andre hensyn, her er det derfor ingen fast forbindelse mellom disponibel inntekt og etterspørsel etter varer og tjenester. (I allfall bør det ikke være det.) Heller ikke for de private sektorer er det helt korrekt å trekke fra alle avgitte inntektsoverføringer for å komme fram til den etterspørselsmotiverende restinntekten. En del av disse inntektsoverføringene er nemlig frivillige, og representerer en inntektsanvendelse som er helt analog med konsum og sparing. Normalt spiller de frivillige inntektsoverføringer likevel liten rolle, slik at en uten særlig feil kan se bort fra dem.

² En kan naturligvis definere begrepet «nasjonalinntekt» slik at det inkluderer nettostønadene fra utlandet. Var nasjonalinntekten definert slik, ville den bli nøyaktig lik summen av konsum og sparing. Denne begrepsbestemmelsen er imidlertid ikke vanlig.

Det er særlig tallene for den privatdisponible inntekt som interesserer. Det som springer sterkest i øynene her, er de lave tallene for sparingen. Selv i 1946, da tallene ennå ikke var influert av krigsskadeavgiftene og engangsskatten, utgjorde sparingen bare ca. 5.5 pst. av den disponible inntekt (4.4 pst. av nasjonalinntekten). For 1947 og 1948 er de tilsvarende tall 2.3 pst., og 0.2 pst., men denne nedgangen skyldes de ekstraordinære skattene, som her i sin helhet er forutsatt dekket av de løpende inntekter. Det ville sansynligvis være i bedre samsvar med virkeligheten å forutsette at i allfall $\frac{2}{3}$ -parter av disse skattene ble betalt av formuen. Ved en slik betraktningmåte ville en få høyere tall både for den disponible inntekt og for den løpende sparingen, og sparekvoten ville bli ca. 5 pst. i 1947 og ca. 7.5 pst. i 1948.

Foran har en hele tida talt om nasjonalprodukt og nasjonalinntekt til markedspris. Disse størrelsene blir imidlertid påvirket av de indirekte skatter (som driver tallene opp) og subsidiene (som reduserer dem). Dette skaper visse vansker når en skal sammenlikne de forskjellige næringers bidrag til nasjonalproduktet. Eksempelvis vil en i Norge få meget store tall for handelen på grunn av omsetningsavgiften, og små tall for jordbruket på grunn av subsidiene. I internasjonal litteratur blir disse vanskene unngått ved at en i stedet for nasjonalproduktet og nasjonalinntekten til markedspris opererer med de samme størrelser til faktorpris. Som tabell 19 viser, ligger forskjellen

Tabell 19. Nasjonalprodukt og nasjonalinntekt til markedspris og til faktorpris.

	1945	1946	1947	Budsjett-tall for 1948
1. Nasjonalprodukt til markedspris ¹	6 178	7 937	8 739	8 608
2. Minus indirekte skatter ²	942	1 237	1 381	1 277
3. Plus subsidier ³	211	393	663	715
4. Nasjonalprodukt til faktorpris (1 ÷ 2 + 3)	5 447	7 093	8 021	8 046
5. Minus netto renter og dividender til utlandet ⁴	20	25	35	45
6. Nasjonalinntekt til faktorpris ⁵ (4 ÷ 5)	5 427	7 068	7 986	8 001

¹ Se tabell 2, post 1.

² Se tabell 2, post 6.

³ Se tabell 2, post 7.

⁴ Se tabell 16, post 2.

⁵ Se note 1 til tabell 16.

utelukkende i at de indirekte skatter og subsidiene blir behandlet annerledes. En legger merke til at mens nasjonalproduktet til markedspris viser en (ureell) nedgang fra 1947 til 1948, viser nasjonalproduktet til faktorpris en liten stigning.

Det er også en annen fordel ved å uttrykke nasjonalproduktet og nasjonalinntekten til faktorpris. Nasjonalproduktet til faktorpris vil nemlig nøyaktig motsvare den belønning som tilfaller produksjonsfaktorene, enten som lønn eller som godtgjørelse for bedriftseiernes innsats av arbeid og kapital. En får på sett og vis et uttrykk for «hva produksjonsfaktorene koster» — ikke hva de ferdige produkter koster når indirekte skatter er lagt til og subsidiene trukket fra — og uttrykket «faktorpris» spiller hen på dette.

Tabell 20. Nasjonalinntekten til faktorpris fordelt på lønninger og andre faktorinntekter.

	Mill. kr.				Relative tall			
	1945	1946	1947	Budsjett-tall for 1948	1945	1946	1947	Budsjett-tall for 1948
1. Lønninger ¹	3 430	4 550	5 070	5 100	63.0	64.2	63.2	63.4
2. Andre faktorinntekter	2 017	2 543	2 951	2 946	37.0	35.8	36.8	36.6
Herav disponert som:								
a) Direkte skatter, renter samt netto stønader fra bedriftslivet ²	293	363	435	462	5.4	5.1	5.4	5.7
b) Dividender, samt godtgjørelse til selvstendig næringsdrivende ³	1 524	1 780	2 116	2 184	28.0	25.1	26.4	27.2
c) Fondsopplegg i bedrifter ⁴	200	400	400	300	3.6	5.6	5.0	3.7
3. I alt til belønning av produksjonsfaktorene = nasjonalprodukt til faktorpris	5 447	7 093	8 021	8 046	100.0	100.0	100.0	100.0
4. Minus netto renter og dividender til utlandet	20	25	35	45				
5. Nasjonalinntekt til faktorpris ⁵ (3 ÷ 4)	5 427	7 068	7 986	8 001				

¹ Se tabell 2, post 3.

² Se tabell 2, debetpostene 4 + 5 a + 8 ÷ kreditpost 5.

³ Se tabell 2, post 9.

⁴ Se tabell 2, post 12.

⁵ Se note 1 til tabell 16.

I tabell 20 er sammenhengen mellom nasjonalinntekten til faktorpris og godtgjørelsen til produksjonsfaktorene påvist for hvert av årene 1945—1948. Alle tallene i tabell 20 kan hentes fra «Inntektsnyttingskonto for bedrifter av alle slag» (tabell 2). Nasjonalproduktet til markedspris er i tabellen splittet i «lønninger» og «andre faktorinntekter», dvs. godtgjørelse for bedriftseiernes innsats av arbeid og kapital. Tabellen viser videre hvordan disse «andre faktorinntekter» er disponert: Noe er overført til andre enn bedriftenes eiere som skatter, renter og (netto) stønader, noe er disponert av bedriftenes eiere (ordet «bedrift» tatt i videste forstand) i form av dividender o. l., og resten er holdt tilbake som sparing — dvs. fondsopplegg — i aksjeselskaper og andre selskaper.

En del av faktorinntektene tilfaller utlendinger i form av renter og dividender på kapital som er plasert i Norge. Disse renter og dividender (tatt netto)

må som vanlig trekkes fra nasjonalproduktet for å komme fram til nasjonalinntekten.

Noen nærmere kommentar til tallene skal en ikke gi. Som før nevnt, bygger oppsplittingen av nasjonalproduktet på lønninger og andre faktorinntekter på så svakt statistisk grunnlag at resultatet må brukes med den aller største varsomhet. Tabellene 19 og 20 er tatt med her vesentlig av hensyn til utenlandske lesere, som i alminnelighet er mest interessert i å få vite størrelsen av nasjonalinntekten til faktorpris.

IV. Sparing og kapitaldannelse.

Med det materiale som er gjengitt foran, kan det gis en oversikt over økingen i nasjonalformuen, eksklusiv personlig innbo og løsøre, i årene 1945—1947, og over den øking vi kan regne med i 1948 på grunnlag av budsjett-tallene.

Økingen i nasjonalformuen i et bestemt år kan finnes på to forskjellige måter. Den kan for det første beregnes med utgangspunkt i sparingen, idet den samlede formuesøking må være lik summen av all oppsparing. For det andre kan økingen i nasjonalformuen bestemmes med utgangspunkt i kapitaldannelsen, nemlig ved at en fra økingen i realkapitalen i landet trekker økingen i Norges gjeld til utlandet. Her og i det følgende regner en stadig nasjonalformuen eksklusiv personlig innbo og løsøre. Tabell 21 gir et tallmessig uttrykk for sammenhengen.

I «Vedlegg 11 til statsbudsjettet for 1946—1947» ble det antydnet som et rimelig mål for politikken å gjenreise landet etter krigen i løpet av en 5-års periode. Det en tok sikte på med denne målsettingen, var at realkapitalen i

Tabell 21. Sparing og kapitaldannelse 1945—1948.

	1945	1946	1947	1948	Sum 1946—1948
Sparing:					
1. Sparing utført av personlige konsumenter ¹	÷ 401	÷ 52	÷ 238	÷ 290	÷ 580
2. Sparing utført av stat og kommuner ²	197	151	645	865	1 661
3. Fondsavsetninger i bedrifter. ³	200	400	400	300	1 100
I alt sparing..... (1+2+3)	÷ 4	499	807	875	2 181
Kapitaldannelse:					
4. Nettoinvestering i alt ⁴	÷ 190	1 225	2 157	1 512	4 894
5. Minus nettosalg av verdipapirer til utlandet (= øking i Norges gjeld til utlandet) ⁵	÷ 186	726	1 350	637	2 713
I alt kapitaldannelse..... 4 ÷ 5)	÷ 4	499	807	875	2 181

¹ Se tabell 6, post 12. ² Se tabell 4, post 12. ³ Se tabell 2, post 12.

⁴ Se tabell 1, post 13. ⁵ Se tabell 8, post 14.

landet stort sett skulle nå førkrignivået i løpet av 1950 — i enkelte næringsgrener noe over, på andre områder kanskje noe under. Vi har nå tall som gjør det mulig å bedømme om dette målet kan nåes.

Ifølge Statistisk Sentralbyrås beregninger ble realkapitalen i Norge, eksklusive personlig innbo og løsøre, redusert med 4.600 mill. 1939-kroner under krigen, svarende til 8 500—9 000 mill. kr. etter prisene i dag. For de tre årene 1946—1948 er nettorealinvesteringen beregnet til 4.894 mill. kr. (se tab. 21, linje 4) eller gjennomsnittlig vel 1 600 mill. kr. pr. år. Dette vil si at ved utgangen av 1948 skulle ca. 55 % av den realkapitalen som gikk tapt under krigen være bygd opp igjen. Skal hele gjenoppbyggingen være fullført ved utgangen av 1950, må nettorealinvesteringen i 1949 og 1950 bli henimot 2 000 mill. kr. pr. år.

For øvrig går det fram av tabellen at tempoet i gjenreisningen i høy grad er betinget av vår opplåning i utlandet. Mot en nettorealinvestering i årene 1946—1948 på 4 894 mill. kr. står det en øking i vår nettogjeld til utlandet på 2 713 mill. kr. Den tilsvarende økingen i nasjonalformuen har derfor bare vært 2 181 mill. kr., eller gjennomsnittlig 727 mill. kr. pr. år.

Utviklingen har vist at lånemulighetene i utlandet er mindre enn en opprinnelig hadde grunn til å regne med. For 1948 er det budsjettert med et forbruk av valutareserver og en netto-opplåning i utlandet på til sammen 637¹ mill. kr., mot 1 350 mill. kr. i 1947. Vesentlig som følge av dette viser investeringsbudsjettet et totaltall for 1948 på bare 1 512 mill. kr. mot 2 157 mill. kr. i 1947. Den budsjetterte nedgang i nettorealinvesteringen fra 1947 til 1948 er altså mindre enn nedgangen i valutaforbruket skulle tilsi, noe som forklares ved at en delvis har valgt å la importreduksjonen gå ut over konsumet.

Det ville være av betydelig interesse å fastslå hvilke grupper i samfunnet det er som sitter med de nyskapte formuer. Dessverre strekker ikke statistikken til for en skikkelig analyse av dette spørsmål.

I Nasjonalbudsjettet for 1948 er det gjort rede for hvordan realinvesteringene fordeler seg på næringssektorer. En tilsvarende oppstilling kan imidlertid ikke lages for finansinvesteringens vedkommende, fordi det ikke foreligger brukbar statistikk over de enkelte næringssektorerens tilgodehavender og gjeld. Følgelig kan det ikke sies noe om formuesøkningen i de enkelte næringssektorer. Heller ikke kan en angi hvordan sparingen fordeler seg på de forskjellige sosialklasser og inntektsklasser.

Derimot lar det seg gjøre å angi hvilken rolle staten og kommunen spiller for oppsparingen og nettorealinvesteringen. Tabellene 22 og 23 er stilt sammen med dette for øye.

Det framgår av tabell 22 at bare en mindre del av nettorealinvesteringen foregår for offentlig regning. 75 pst. av nettorealinvesteringen

¹ I nasjonalbudsjettet er nettoopplåningen i utlandet i 1948 budsjettert med 655 mill. kr. Jfr. note s. 15 foran.

Tabell 22. *Nettorealinvesteringen, eksklusive personlig innbo og løsøre, 1946—1948, fordelt på stat, kommuner og private samt etter art.¹*

	Mill. kr.				Relative tall			
	1946	1947	Budsjett-tall for 1948	Sum 1946—1948	1946	1947	Budsjett-tall for 1948	Sum 1946—1948
1. Statlig nettorealinvestering . . .	160	391	266	817	13.1	18.2	17.6	16.7
Herav: a) I statens bedrifter	100	143	134	377	8.2	6.6	8.9	7.7
b) Annet	60	248	132	440	4.9	11.6	8.7	9.0
2. Komm. nettorealinvestering . .	65	180	162	407	5.3	8.3	10.7	8.3
Herav: a) I komm. bedrifter	42	107	108	257	3.4	5.0	7.1	5.2
b) Annet	23	73	54	150	1.9	3.3	3.6	3.1
3. Privat nettorealinvestering . .	1 000	1 586	1 084	3 670	81.6	73.5	71.7	75.0
Herav: a) I private bedrifter	800	1 344	871	3 015	65.3	62.3	57.6	61.6
b) Boliger	200	242	213	655	16.3	11.2	14.1	13.4
4. I alt nettorealinvestering								
(1 + 2 + 3)	1 225	2 157	1 512	4 894	100	100	100	100
Herav: a) I bedrifter								
(1 a + 2 a + 3 a)	942	1 594	1 113	3 649	76.9	73.9	73.6	74.5
b) Annet, eksklusive personlig innbo og løsøre (1b+2b+3b)	283	563	399	1 245	23.1	26.1	26.4	25.5

¹ Tallene er dels hentet fra tabell 1, dels fra Nasjonalbudsjettet 1948.

(eksklusive personlig innbo og løsøre) i årene 1946—1948 foregår for privat regning, 16.7 pst. er statlig og 8.3 pst. er kommunal. Om en ser bare på nettorealinvesteringene i bedriftene, som utgjør 74.5 pst. av de samlede nettorealinvesteringer, blir dette trekket enda mer framtrædende.

Helt annerleis blir forholdet når vi ser på s p a r i n g e n . For de tre årene 1946—1948 sett under ett foregår ikke mindre enn 55.6 pst. av den pengemessige sparing for statens regning, 20.6 pst. faller på kommunene og bare 23.8 pst. på private. Men tallene varierer sterkt fra år til år, og for 1947 og 1948 er de helt ut preget av de store ekstraordinære skattene.

Tabell 23. *Sparingen 1946—1948, fordelt på stat, kommuner og private.¹*

	Mill. kr.				Relative tall			
	1946	1947	1948	Sum 1946—1948	1946	1947	1948	Sum 1946—1948
1. Staten, inkl. offentlige fond og sosiale trygder ²	61	479	673	1 213	12.2	59.3	76.9	55.6
2. Kommuner ³	90	166	192	448	18.0	20.6	21.9	20.6
3. Private ³	348	162	10	520	69.8	20.1	1.2	23.8
4. Sum sparing (1+2+3)	499	807	875	2 181	100	100	100	100

¹ Sparingen i statens og kommunenes bedrifter lar seg ikke skille ut, og er inkludert i post 3. Beløpene er imidlertid ikke store.

² Se tabell 15, post 12.

³ Se tabell 2, post 12 + tabell 6, post 12.

Den private sparing fortjener en nærmere analyse, fordi tallene slik som de står i noen grad er misvisende. Den samlede private sparing i årene 1946—1948 er i tabell 23 satt til 520 mill. kr. Holdes aksjeselskaper o. l. utenfor, får vi for private personer, foreninger o. l. en negativ sparing (dvs. et forbruk av sparemidler) på 580 mill. kr.

To momenter må imidlertid tas i betraktning når tallene skal vurderes. (1) For det første er alle utgifter til personlig innbo og løsøre regnet som løpende konsum og ikke som sparing. Sett fra den enkelte families synspunkt har imidlertid disse utgiftene karakteren av kapitalutgifter, og en øking i konsumkapitalen vil i alminnelighet bli betraktet som en form for sparing. En har ingen oppgaver over hvor stor denne kapitaløkningen er, men et grovt overslag kan gi en antydning om størrelsesordenen av tallene. Ifølge Statistisk Sentralbyrås beregninger¹ utgjorde verdireduksjonen under krigen av privat innbo og løsøre ca. 1 200 mill. førkrigskroner. Omregnet til prisene i dag svarer dette til minst 2 000 mill. kr. Det er helt på det rene at hjemmene er langt bedre utstyrt i dag enn de var i 1945 — h v o r mye bedre vet en riktignok ikke. En kan kanskje gjette på at vel halvparten av reduksjonen under krigen vil være innhentet ved utgangen av 1948. I så fall skulle en kunne sette nettorealinvesteringen i personlig innbo og løsøre i årene 1946—1948 til f. eks. 1 200 mill. kr. (2) For det andre må en ta i betraktning at krigsskadeavgiftene og engangsskatten er behandlet som løpende utgifter for skattebetalerne. For årene 1947 og 1948 er det tilsammen regnet med en innbetaling på disse to postene på 1 085 mill. kr. Samtidig regnes det med at ca. 230 mill. kr. av krigsskadeavgiftsmidlene vil være utbetalt igjen innen utgangen av 1948. Nettoinnbetalingen av disse ekstraordinære skattene i 1947 og 1948 skulle altså bli ca. 850 mill. kr., hvorav kanskje 600 mill. kr. faller på personlig konsumenter og 250 mill. kr. på selskaper. Disse 600 mill. kr. bør mest korrekt betraktes som kapitaloverføringer og ikke som løpende utgifter, dette så mye mer som bare et mindretall av skattyterne blir rammet av dem.

Dersom en aksepterer disse anslagene, kan en for årene 1946—1948 stille opp følgende oversikt over formuesutviklingen hos private konsumenter:

1. Sparing = (formuesøking eksklusiv personlig innbo og løsøre) ifølge nasjonalregnskapet.....	÷ 580 mill. kr.
2. Verdiøkning av personlig innbo og løsøre	ca. 1 200 » »
3. Formuesøking inklusive personlig innbo og løsøre (1 + 2) .	ca. 620 mill. kr.
4. Kapitaloverføringer = krigsskadeavgifter (netto) og engangsskatt	ca. 600 » »
I alt løpende sparing	<u>ca. 1 220 mill. kr.</u>

Oppfattet på denne måten utgjør den private «l ø p e n d e s p a r i n g» i årene 1946—1948 ca. 1 200 mill. kr., dvs. ca. 400 mill. kr. pr. år. Samtidig

¹ Se «Nasjonalinntekten i Norge 1935—43», N.O.S. X 102.

utgjør (netto) kapitaloverføringene til staten i form av krigsskadeavgifter og engangsskatt ca. 600 mill. kr. *F o r m u e s ø k i n g e n* (inklusive personlig innbo og løsøre) utgjør differensen mellom «den løpende sparing» og kapitaloverføringene og blir da ca. 600 mill. kr.

V. Forskyvninger i fordringer og gjeld. Likviditetsutviklingen.

I dette avsnitt skal en gi en oversikt over de forskyvninger i fordringer og gjeld som har funnet sted i årene 1945—1947, særlig med tanke på å klarlegge hvordan likviditetsforholdene har utviklet seg.

a) Tallmateriale og metoder.

Skal en analyse av likviditetsforholdene ha noen hensikt, må den bygges på en sterkere sektorinndeling enn den som er brukt i avsnittene foran. Så lenge oppmerksomheten er rettet mot inntektsoverføringene i samfunnet, den disponible inntekt osv., er det forsvarlig å behandle Norges Bank, aksje- og sparebanker, livsforsikringsselskaper osv. sammen med jordbruk, industri o. l. i en sektor (foran kalt «Bedrifter av alle slag»). Men når penge- og kapitalmarkedet skal analyseres, må de forskjellige typer av kredittinstitutter skilles ut som egne sektorer. Dette er gjort i det følgende.

Det som blir igjen av sektoren «Bedrifter av alle slag», etter at de forskjellige grener av bankvesenet og forsikringsselskapene er skilt ut som egne sektorer, har en av praktiske grunner slått sammen med sektoren «Private konsumenter». Denne sektoren vil da også komme til å omfatte bl. a. Nortraship, Innskudds- og trekk-kontoret for sjøfolk og statens importvirksomhet. Med den statistikk en rår over i øyeblikket er en annen framgangsmåte dessverre umulig.

En får da følgende sektorinndeling, som er brukt her:

1. Norges Bank.
2. Aksje- og sparebanker.
3. Offentlige banker, kredittforeninger og forsikringsselskaper.
4. Sosiale trygder og offentlige fond.
5. Staten.
6. Kommunene.
7. Bedrifter av alle slag, unntatt banker og forsikringsselskaper, s a m t p r i v a t e konsumenter.
8. Utlandet.

For sektorene 1—6 og 8 kan bevegelsen i formue og gjeld prinsipielt bestemmes ved hjelp av tilgjengelig statistikk. I praksis møter en likevel mange vansker. En nevner f. eks. at flere av sektorene har regnskapsår som avviker fra kalenderåret, og videre at den spesifikasjon som er gitt i statistikken ofte er mangelfull og forskjellig fra sektor til sektor. (Arbeidet med å gjøre finansstatistikken mer ensartet er tatt opp av Statistisk Sentralbyrå, men byr på mange vansker.)

Endelig gjelder at en for 1947 dels ikke har oppgaver ennå, dels at en har måttet bygge på foreløpige tall. Stort sett gjelder tallene for 1947 perioden $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{9}$.

Et særskilt problem danner sektoren «Utlandet». Normalt blir det hvert år ved årsskiftet foretatt en telling av Norges tilgodehavender i og gjeld til utlandet. Disse tellingene ble imidlertid ikke holdt under krigen, slik at denne analysen bare kan støtte seg til finanstillingene pr. $\frac{1}{1}$ 1946 og pr. $\frac{1}{1}$ 1947. En har derfor god oversikt over vårt mellomværende med utlandet i 1946, mens de oppgaver som ennå foreligger for 1945 og 1947 er mindre brukbare.

For sektoren «Øvrige bedrifter samt personlige konsumenter» er alle tall bestemt residualt, idet direkte oppgaver ikke finnes.

For hver av de sektorer som er nevnt, har en skilt mellom følgende poster i status:

1. Sedler og mynter.
2. Tilgodehavender i Norges Bank, også utenlandske tilgodehavender.
3. Innskudd i aksje- og sparebanker fra innenlandske innskytere.
4. Ihendehaverobligasjoner av alle slag, så vel innenlandske som utenlandske.
5. Statsveksler.
6. Gjeld til (= utlån fra) Norges Bank, eksklusive Norges Banks tilgodehavender i utlandet.
7. Gjeld til (= utlån fra) aksje- og sparebanker, eksklusive aksje- og sparebankenes tilgodehavender i utlandet.
8. Gjeld til (= utlån fra) offentlige banker, kredittforeninger samt forsikrings-selskaper.
9. Riksinnskuddsbevis.
10. Andre tilgodehavender eller gjeld.

Gruppe 10 er en sekkepost, som omfatter alle finansobjekter som ikke hører hjemme under gruppene 1—9. Bl. a. blir alle aksjer tatt med under denne gruppen, likeså fordringer på og gjeld til utlandet, forsåvidt som beløpene ikke kommer til uttrykk i postene 2 og 4.

Tabellene 24—31 gir for hver enkelt sektor en oversikt over forskyvningene i formue og gjeld i hvert av årene 1945, 1946 og 1947. Ved bruk av tabellene må en være merksam på følgende: Dersom en aktivapost viser stigning eller en passivapost nedgang i perioden, er dette betegnet med + foran vedkommende tall. Omvendt betegner ÷ foran et tall at posten er gått ned, dersom det er en aktivapost, men opp dersom det er en passivapost. Kortere uttrykt: (+) betegner at sektoren har forbedret sin finansielle status, (÷) betegner det motsatte. Dersom en adderer sammen alle pluss-poster og derfra subtraherer alle minus-poster, må en komme fram til sektorens samlede (netto) finansinvestering i perioden. Legges dertil (netto) realinvesteringen, vil summen bli lik sektorens formuesøking, dvs. lik

Tabell 24. Forskyninger i Norges Banks formue og gjeld 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
1. Sedler og mynter i omløp (nedgang +, øking ÷)	+ 1 549	÷ 453	÷ 77 ¹	+ 1 019
2. Folioinnskudd i Norges Bank (nedgang +, øking ÷)	÷ 1 431	+ 273	+ 545	÷ 613
Herav: a) Staten	÷ 1 939	+ 399	+ 1 513	÷ 27
b) Aksje- og sparebanker	+ 546	÷ 63	÷ 606	÷ 123
c) Offentlige banker og kredittfor- eninger	÷ 3	÷ 2	+ 29	+ 24
d) Utenlandske banker o.l.	÷ 8	÷ 52	÷ 5	÷ 65
e) Sosiale trygder og offentlige fond	÷ 25	÷ 21	÷ 263	÷ 309
f) Andre	÷ 2	+ 12	÷ 123	÷ 113
3. Norges Banks tilgodehavender i aksje- og sparebanker (øking +, nedgang ÷)	÷ 3	-	-	÷ 3
4. Beholdning av ihendehaverobligasjoner (øking +, nedgang ÷)	+ 4	+ 180	÷ 3	+ 181
Herav: a) Norske ihendehaverobligasjoner	+ 4	+ 70	+ 73	+ 147
b) Utenlandske ihendehaverobliga- sjoner	-	+ 110	÷ 76	+ 34
5. Beholdning av statsveksler (øking +, ned- gang ÷)	÷ 1	+ 57	÷ 5	+ 51
6. Norges Banks innenlandske utlån (øking +, nedgang ÷)	+ 3	÷ 1	÷ 1	+ 1
9. Riksinnskudd (nedgang +, øking ÷)	÷ 490	÷ 451	+ 45	÷ 896
10. Netto kjøp (+) eller salg (÷) av andre for- dringer	+ 370	+ 403	÷ 503	+ 270
11. Netto finansinvestering (sum 1—10)	+ 1	+ 8	+ 1	+ 10
12. Netto realinvestering	-	-	-	-
13. Sparing (11 + 12)	+ 1	+ 8	+ 1	+ 10

¹ Norges Bank meddeler under trykningen at tallet skal være ÷ 15. Rettelsen er ikke innarbeidd i det følgende.

sparingen. Tabellene gir m. a. o. uttrykk for hvordan sparingen i de forskjellige sektorer er disponert.

En kort kommentar til de enkelte sektorer vil klargjøre nærmere hvordan tabellene er å forstå. En minner igjen om at tallene delvis bygger på anslag.

b) Norges Bank.

Post 1 (sedler og mynter i omløp) er for Norges Bank en passivapost. Tabellen viser at seddelomløpet i 1945 gikk ned med 1 549 mill. kr. I 1946 og 1947 (inntil $\frac{30}{9}$) stiger seddelomløpet på nytt, slik at vi i sum for tidsrommet får en samlet nedgang på 1 019 mill. kr., svarende til et seddelomløp pr. $\frac{1}{1}$ 1945 på 3 049 mill. kr. og pr. $\frac{30}{9}$ 1947 på 2 030 mill. kr. Av de øvrige større passivaposter viser folioinnskuddene en øking på 613 mill. kr. — mens riksinnskuddene er kommet til som ny post. Riksinnskuddene ble overført til Norges Bank i løpet av vinteren 1945—1946, og utgjorde etter de frigelser som siden er foretatt, 896 mill. kr. pr. $\frac{30}{9}$ 1947. Alt i alt viser disse tre største passivapostene en øking på 490 mill. kr. ($1\ 019 \div 613 \div 896$) i tidsrommet.

Tabell 25. Forskyvninger i aksje- og sparebankers formue og gjeld 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
1. Beholdning av sedler og mynter (øking +, nedgang ÷)	-	+ 31	÷ 4	+ 27
2. Tilgodehavender i Norges Bank (øking + nedgang ÷)	÷ 546	+ 63	+ 606	+ 123
3. Bankinnskudd fra norske innskytere (nedgang +, øking ÷)	÷ 968	÷ 184	÷ 1 038	÷ 2 190
Herav: a) Folioinnskudd	÷ 223	÷ 22	÷ 879	÷ 1 124
b) Innskudd på tid	÷ 745	÷ 162	÷ 159	÷ 1 066
4. Beholdning av ihendehaverobligasjoner (øking +, nedgang ÷)	÷ 18	+ 106	+ 449	+ 537
5. Beholdning av statsveksler (øking +, nedgang ÷)	+ 1 707	÷ 1 166	÷ 997	÷ 456
7. Utlån til norske låntakere (øking +, nedgang ÷)	+ 177	+ 842	+ 667	+ 1 686
Herav: a) Pantelån	+ 54	+ 228	+ 133	+ 415
b) Andre utlån	+ 123	+ 614	+ 534	+ 1 271
9. Riksinnskudd	÷ 580	+ 580	-	-
10. Andre fordringer og gjeldsposter ¹ (nettoøking +, nettonedgang ÷)	+ 227	÷ 265	+ 322	+ 284
11. Netto finansinvestering (sum 1—9)	÷ 1	+ 7	+ 5	+ 11
12. Netto realinvestering	-	-	-	-
13. Sparing = formuesøking (11 + 12)	÷ 1	+ 7	+ 5	+ 11

¹ Inkluderer bl. a. aksje- og sparebankers fordringer på og gjeld til utenlandske forbindelser.

På aktividasiden finnes den tilsvarende øking på sekkeposten «andre fordringer», post 4 «Beholdninger av ihendehaverobligasjoner» og post 5 «Beholdning av statsveksler».

c) Aksje- og sparebanker.

Av aksje- og sparebankenes passivaposter er det bare bankinnskuddene (post 3) som er spesifisert i tabellen. I tidsrommet $\frac{1}{1}$ 1945— $\frac{30}{9}$ 1947 viser bankinnskuddene fra innenlandske innskytere en stigning på 2 190 mill. kr., nemlig fra 6 107 mill. kr. til 8 297 mill. kr. Av stigningen faller 1 124 mill. kr. på folioinnskudd og 1 066 mill. kr. på innskudd på tid. I tillegg til innskuddene har bankene fått frigjort 456 mill. kr. ved at beholdningen av statsveksler er gått ned, fra 2 467 mill. kr. pr. $\frac{1}{1}$ 1945 til 2 011 mill. kr. pr. $\frac{30}{9}$ 1947 (post 5).

Storparten av de midler som på denne måten er blitt disponible har vært nyttet til øking av utlånene (post 7). Pr. $\frac{1}{1}$ 1945 utgjorde banklånene til innenlandske låntakere 1 450 mill. kr., hvorav 680 mill. kr. var pantelån. Pr. $\frac{30}{9}$ 1947 var de samlede utlån 3 136 mill. kr. Det er altså en stigning på 1 686 mill. kr., hvorav 415 mill. kr. faller på pantelån. Resten av de disponible midler er fordelt på ihendehaverobligasjoner (post 4), hvor beholdningen er økt med 537 mill. kr., kassebeholdning (post 1), folioinnskudd i Norges Bank (post 2) og sekkeposten «andre fordringer» (post 10).

Tabell 26. Forskyvninger i offentlige banker, kredittforeninger og forsikringsselskapers formuer og gjeld 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
1. Beholdning av sedler og mynter (øking +, nedgang ÷)	-	÷ 2	-	÷ 2
2. Tilgodehavender i Norges Bank (øking +, nedgang ÷)	+ 3	+ 2	÷ 29	÷ 24
3. Tilgodehavender i aksje- og sparebanker (øking +, nedgang ÷)	+ 53	÷ 121	÷ 20	÷ 88
4. Netto beholdning av ihendehaverobligasjoner av alle slag (øking +, nedgang ÷)	+ 182	+ 136	÷ 84	+ 234
Herav: a) Forsikringsselskapers beholdning av obligasjoner (øking +, nedgang ÷)	+ 140	+ 181	+ 86	+ 407
b) Off. banker og kredittforeningers beholdning av fremmede obligasjoner (øking +, nedgang ÷) ..	29	÷ 36	+ 22	+ 15
c) Off. bankers og kredittforeningers obligasjonsgjeld (nedgang +, øking ÷)	+ 13	÷ 9	÷ 192	÷ 188
5. Beholdning av statsveksler (øking +, nedgang ÷)	÷ 13	÷ 27	÷ 16	÷ 56
7. Gjeld til aksje- og sparebanker (nedgang +, øking ÷)	÷ 4	÷ 16	÷ 2	÷ 22
8. Utlån til almenheten (øking +, nedgang ÷)	÷ 90	+ 57	+ 59	+ 26
9. Riksinnskudd (øking +, nedgang ÷)	+ 53	÷ 53	-	-
10. Netto kjøp (+) eller salg (÷) av andre fordringer	÷ 175	+ 27	+ 97	÷ 51
Herav: a) Forsikringsselskapers forpliktelser overfor forsikringstakere	÷ 143	÷ 92	÷ 80	÷ 315
11. Netto finansinvestering (sum 1—10)	+ 9	+ 3	+ 5	+ 17
12. Netto realinvestering	-	-	-	-
13. Sparing = formuesøking (11 + 12)	+ 9	+ 3	+ 5	+ 17

Utviklingen har imidlertid vært høyst forskjellig i de tre årene som tallene gjelder for. Særlig står 1945 i en særstilling. En legger også merke til post 9 «Riksinnskudd». Pr. 1/4 1945 sto aksje- og sparebankene ennå som ansvarlig for 580 mill. kr. i riksinnskudd. I løpet av 1946 ble beløpet i sin helhet overført til Norges Bank.

d) Offentlige banker, kredittforeninger og forsikringsselskaper.

For denne sektor er tallmaterialet ufullstendig. Fullstendig statistikk foreligger bare for forsikringsselskaperens vedkommende. For de offentlige banker og kredittforeningene er en i alt vesentlig henvist til å bygge på de årsregnskaper som blir offentliggjort av bankene og kredittforeningene selv. Disse regnskapene er i alminnelighet dårlig spesifisert, og dertil kommer at de for statsbankenes vedkommende stort sett gjelder regnskapsåret 1/7—30/6. Tallene i tabell 26 er derfor særlig usikre, noe som bl. a. kommer til syne i sterke variasjoner i sekkeposten «andre fordringer». For 1947 gjelder at tallene er anslått på grunnlag av opplysninger fra en del av bankene.

Tabell 27. Forskyvninger i de sosiale trygder og de offentlige fonds formue og gjeld 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
2. Tilgodehavender i Norges Bank (øking +, nedgang ÷)	+ 25	+ 21	+ 263	+ 309
3. Tilgodehavender i aksje- og sparebanker (øking +, nedgang ÷)	+ 52	+ 7	÷ 41	+ 18
4. Beholdning av ihendehaverobligasjoner (øking +, nedgang ÷)	+ 14	+ 81	+ 17	+ 112
10. Netto kjøp (+) eller salg (÷) av andre fordringer	+ 23	+ 23	+ 18	+ 64
11. Netto finansinvestering (sum 1—10)	+ 114	+ 132	+ 257	+ 503
12. Netto realinvestering	-	-	-	-
13. Sparing = formuesøking (11—12)	+ 114	+ 132	+ 257	+ 503

Det er i denne sektor vesentlig forsikringsselskapene som har innskudd i aksje- og sparebankene (post 3). Tallene viser at forsikringsselskapene i 1945 var tilbakeholdne, men at de i 1946 reduserte sine bankinnskudd og kjøpte obligasjoner i stedet (post 4 a). I alt har forsikringsselskapene i løpet av tre år økt sin obligasjonsportefølje med 407 mill. kr. I statsbankene og kredittforeningene har utlånsvirksomheten tatt seg opp igjen i løpet av 1946 og 1947. For å skaffe midler har disse banker og foreninger i 1947 i følge tabellen emittert obligasjoner for 192 mill. kr. (post 4 c). Det er imidlertid sannsynlig at en del av disse obligasjoner ennå ikke er brakt ut i omløp, slik at tallet i virkeligheten skal være mindre.

Forsikringsselskapene hadde pr. $\frac{1}{1}$ 1945 56 mill. kr. i statsveksler. Storparten av denne beholdningen er forsvunnet i løpet av 1945 og 1946, og resten vil antakelig være forsvunnet i løpet av 1947 (se post 5). Post 9 «Riksinnskudd» vedrører også bare forsikringsselskapene, som fikk alle sine innskudd, ca. 53 mill. kr., frigitt den $\frac{31}{10}$ 1946.

Post 8 viser bevegelsen i utlånene til almenheten. Pr. 1. januar 1945 er disse beregnet til ca. 1 800 mill. kr., hvorav ca. 810 mill. kr. falt på statsbankene, ca. 390 mill. kr. på kredittforeningene og ca. 600 mill. kr. på forsikringsselskapene. I løpet av 1945 gikk utlånene ned med 90 mill. kr., men er senere steget med 116 mill. kr., slik at en for perioden under ett får en utlånsstigning på ca. 26 mill. kr.

For forsikringsselskapene er den største passivaposten «forpliktelsener overfor forsikringstakere». Denne posten er i jevn stigning (se post 10 a). På grunn av den store nyttegning i 1945 — ofte betalt med engangspremier — steg posten dette året med ikke mindre enn 143 mill. kr. I 1946 var tallet 92 mill. kr., og for 1947 er stigningen anslått til 80 mill. kr.

e) Sosiale trygder og offentlige fond.

Som før nevnt, har det i årene 1945—1947 funnet sted en meget betydelig sparing i sosiale trygder og offentlige fond, nemlig i alt 503 mill. kr. Storparten

Tabell 28. Forskyvninger i statens formue og gjeld 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
1. Beholdning av sedler og mynter (øking + nedgang ÷)	÷ 1	-	-	÷ 1
2. Tilgodehavender i Norges Bank (øking +, nedgang ÷)	+ 1 939	÷ 399	÷ 1 513	+ 27
4. Obligasjonsgjeld (nedgang +, øking ÷) ...	÷ 326	÷ 138	÷ 209	÷ 673
Herav: a) Lån opptatt innenlands	÷ 298	÷ 59	÷ 50	÷ 407
b) » » utenlands	÷ 28	÷ 79	÷ 159	÷ 266
5. Statsveksler i omløp (nedgang +, øking ÷)	÷ 1693	+ 1 136	+ 1 018	+ 461
7. Gjeld til aksje- og sparebanker (nedgang +, øking ÷)	-	÷ 2	-	÷ 2
10. Netto kjøp (+) eller salg (÷) av andre for- dringer	+ 15	÷ 728	+ 678	÷ 35
11. Netto finansinvestering (sum 1—10)	÷ 66	÷ 131	÷ 26	÷ 223
12. Netto realinvestering	+ 20	+ 60	+ 248	+ 328
13. Sparing = formuesøking (11 + 12)	÷ 46	÷ 71	+ 222	+ 105

av sparemidlene er innsatt på folio i Norges Bank (309 mill. kr.) Men også de andre aktivaposter viser stigning, således innskudd i aksje- og sparebanker (18 mill. kr.), beholdning av ihendehaverobligasjoner (112 mill. kr.) og sekkeposten «andre fordringer» — vesentlig midler som står inne i statskassen — (64 mill. kr.).

f) Staten.

Nettofinansinvesteringen i staten har vært negativ i alle år, men det er ytterst vanskelig å finne rede i bevegelsen for de enkelte poster. Dette henger vesentlig sammen med at staten har en annen regnskapstermin enn kalenderåret. Oppgjøret med Nortraship skaper også visse problemer. Tallene i tabell 28 må derfor ikke tillegges for stor vekt.

g) Kommunene.

Tallene for kommunenes kjøp og salg av fordringer er stilt sammen på grunnlag av de kilder som er omtalt i avsnitt II, pkt. d. Alt i alt har kommunene i årene 1945—1947 hatt en nettofinansinvestering på 289 mill. kr. Obligasjonsgjelden er nedbetalt med 35 mill. kr. og gjelden til forsikringselskaper og offentlige banker med 14 mill. kr. Derimot er kommunenes gjeld til aksje- og sparebanker steget med anslagsvis 10 mill. kr. For øvrig har bedringen i kommunenes stilling gitt seg uttrykk i økte aktiva, først og fremst økte tilgodehavender i aksje- og sparebankene. På denne posten er det regnet med 145 mill. kr. Sekkeposten «andre fordringer» representerer vesentlig økte innskudd i kommunale bedrifter.

h) Bedrifter og personer.

Alle tall i tabell 30 er bestemt residuallt. Det betyr bl. a. at all usikkerhet som hefter ved tallene for de øvrige sektorer også går igjen her.

Tabell 29. Forskyvninger i kommunenes formuer og gjeld 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
1. Beholdning i sedler og mynter (øking +, nedgang ÷)	+ 1	+ 1	+ 1	+ 3
3. Tilgodehavender i aksje- og sparebanker (øking +, nedgang ÷)	+ 70	+ 65	+ 10	+ 145
4. Obligasjongjeld (nedgang +, øking ÷) ..	+ 65	÷ 10	÷ 20	+ 35
Herav: a) Lån opptatt innenlands	+ 65	÷ 17	÷ 25	+ 23
b) » » utenlands	-	+ 7	+ 5	+ 12
7. Gjeld til aksje- og sparebanker (nedgang +, øking ÷)	-	÷ 5	÷ 5	÷ 10
8. Gjeld til offentlige banker og forsikrings- selskaper (nedgang +, øking ÷)	+ 16	÷ 5	+ 3	+ 14
10. Netto kjøp (+) eller salg (÷) av andre for- dringer	÷ 23	+ 21	+ 104	+ 102
11. Netto finansinvestering (sum 1—10)	+ 129	+ 67	+ 93	+ 289
12. Netto realinvestering	-	+ 23	+ 73	+ 96
13. Sparing = formuesøking (11+12)	+ 129	+ 90	+ 166	+ 385

I tabellene 2 og 7 i avsnitt I er sparingen i «Bedrifter av alle slag» og «Private konsumenter» oppgitt til i alt ÷ 201 mill. kr., + 348 mill. kr. og + 162 mill. kr. for henholdsvis 1945, 1946 og 1947. Herav faller for de samme år 9 mill. kr., 18 mill. kr. og 11 mill. kr. på Norges Bank, aksje- og sparebanker, offentlige banker, kredittforeninger og forsikringsselskaper (se post 13 i tabellene 24, 25 og 26). Differansen mellom disse tallene er oppført som sparing i tabell 30.

Tabellen viser at det har foregått meget store forskyvninger i almenhetens tilgodehavender og gjeld i disse tre årene. Sektoren har hatt en nettorealinvestering på 2 768 mill. kr. (post 12). Samtidig viser enkelte finansposter på aktivasisiden betydelig stigning, det gjelder folioinnskuddene i Norges Bank, som er steget med 113 mill. kr. (post 2), innskuddene i aksje- og sparebanker, som er steget med 2 118 mill. kr. (post 3) og riksinnskuddene, som ved utgangen av 1947 utgjør 896 mill. kr. (post 9). For å muliggjøre disse positive (real- og finans-) investeringer, har sektoren måttet skaffe til veie ikke mindre enn 5 895 mill. kr. (2 768 + 113 + 2 118 + 896). Bare en liten del av investeringene, nemlig 271 mill. kr. er finansiert gjennom sparing (post 13). Resten er skaffet til veie gjennom reduksjon av andre aktivaposter med 3 931 mill. kr. og gjennom (netto) opptak av nye lån med 1 693 mill. kr. (271 + 3 931 + 1 693 = 5 895). Gjeldsøkingen fordeler seg med 1 mill. kr. til Norges Bank (post 6), 1 652 mill. kr. til aksje- og sparebanker (post 7) og 40 mill. kr. til offentlige banker, kredittforeninger og forsikringsselskaper (post 8). Nedgangen i aktiva fordeler seg på tre store poster. Beholdningen av sedler og mynter er gått ned med 1 046 mill. kr. (post 1), beholdningen av ihendehaverobligasjoner — for en stor del Nortraships beholdninger av utenlandske obligasjoner — med 1 387 mill. kr. (post 4), og endelig viser sekkeposten «andre fordringer» en nedgang på 1 498 mill. kr. (post 10). Denne siste posten inkluderer bl. a. Nortraships og Innskudds- og trekk-kontorets mellomværende med staten.

Tabell 30. Forskyvninger i norske bedrifters og personers formue og gjeld 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
1. Beholdning av sedler og mynter (øking +, nedgang ÷)	÷ 1 549	+ 423	+ 80	÷ 1 046
2. Folioinnskudd i Norges Bank (øking +, nedgang ÷)	+ 2	÷ 12	+ 123	+ 113
3. Innskudd i aksje- og sparebanker (øking +, nedgang ÷)	+ 796	+ 233	+ 1 089	+ 2 118
Herav: a) Folioinnskudd	+ 51	+ 71	+ 930	+ 1 052
b) Innskudd på tid	+ 745	+ 162	+ 159	+ 1 066
4. Ihendehaverobligasjoner (nettoøking +, nettonedgang ÷)	+ 51	÷ 1 119	÷ 319	÷ 1 387
6. Gjeld til Norges Bank (nedgang +, øking ÷)	÷ 3	+ 1	+ 1	÷ 1
7. Gjeld til aksje og sparebanker (nedgang +, øking ÷)	÷ 173	÷ 819	÷ 660	÷ 1 652
Herav: a) Pantegjeld	÷ 54	÷ 228	÷ 133	÷ 415
b) Annen gjeld	÷ 119	÷ 591	÷ 527	÷ 1 237
8. Gjeld til off. banker, kredittforeninger og forsikringsselskaper (nedgang +, øking ÷)	+ 74	÷ 52	÷ 62	÷ 40
9. Riksinnskudd (øking +, nedgang ÷)	+ 1 017	÷ 76	÷ 45	+ 896
10. Andre fordringer og gjeldsposter (nettoøking +, nettonedgang ÷)	÷ 215	+ 609	÷ 1 892	÷ 1 498
Herav: a) Krav på livsforsikringsselskaper (øking +)	+ 143	+ 92	+ 80	+ 315
11. Netto finansinvestering (Sum 1—9)	-	÷ 812	÷ 1 685	÷ 2 497
12. Netto realinvestering	÷ 210	+ 1 142	+ 1 836	+ 2 768
13. Sparing (11 + 12)	÷ 210	+ 330	+ 151	+ 271

For øvrig viser tabellen at bevegelsen har vært svært forskjellig i de forskjellige år, uten at en her skal gå nærmere inn på dette.

i) U t l a n d e t .

Som tabellen viser, er nettoøkningen i Norges gjeld til utlandet i løpet av årene 1945—1947 beregnet til 1 890 mill. kr. Beløpet er skaffet til veie slik: Utlandets tilgodehavender i Norges Bank er steget med 65 mill. kr., norske obligasjoner i utenlandsk eie er steget med anslagsvis 89 mill. kr., samtidig som utenlandske obligasjoner i norsk eie er gått ned med 872 mill. kr. Resten fordeles seg på en rekke andre poster, bl. a. norske salg av kortsiktige fordringer på utlandet, pantelån i skip o. a. Tilsammen kommer disse uspesifiserte postene opp i 864 mill. kr.

j) S a m m e n f a t n i n g .

I tabell 32 er det gitt en summarisk oversikt over bevegelsen i de enkelte sektors formue og gjeld i årene 1945—1947 eller — om en heller vil — over kjøp og salg av fordringer i perioden. Alle tall i denne tabellen er hentet fra sumkolonnene i tabellene 24—31 foran.

I tabellen er øking i en aktivapost eller nedgang i en passivapost betegnet med +, mens ÷ foran et tall betegner det mot-

Tabell 31. Forskyvninger i utlandets fordringer på og gjeld til Norge 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
2. Utenlandske tilgodehavender i Norges Bank (øking +, nedgang ÷)	+ 8	+ 52	+ 5	+ 65
3. Norske obligasjoner i utenlandsk eie minus utenlandske obligasjoner i norsk eie (øking +, nedgang ÷)	+ 28 ¹	+ 764	+ 169	+ 961
Herav: a) Norske obligasjoner i utenlandsk eie (øking +, nedgang ÷)	+ 28 ¹	÷ 100	+ 161	+ 89
b) Utenlandske obligasjoner i norsk eie (nedgang +, øking ÷)	- ¹	+ 864	+ 8	+ 872
10. Utlandets netto kjøp (+) eller netto salg (÷) av andre fordringer	÷ 222 ²	÷ 90	+ 1 176	+ 864 ²
11. Netto øking (+) eller nedgang (÷) i Norges gjeld til utlandet	÷ 186 ²	+ 726	+ 1 350	+ 1 890 ²

¹ På grunn av mangelfulle oppgaver for 1945 er posten anslagsvis satt lik norske obligasjonslån opptatt i utlandet.

² Økingen i tyskernes forpliktelser overfor Norges Bank i tida 1/1—7/5 1947, i alt ca. 750 mill. kr., er regnet som norsk fordring på utlandet. Holdes dette beløpet utenfor, blir nettoøkingen i Norges gjeld til utlandet ca. 564 mill. kr. i 1945 og ca. 2 640 mill. kr. i sum for årene 1945—1947.

satte, dvs. at posten er gått ned hvis det dreier seg om en aktivapost eller gått opp hvis det dreier seg om en passivapost. Framgangsmåten er for øvrig nærmere forklart foran.

Når det gjelder postene 1—11, medfører framgangsmåten at summen for alle sektorer, post for post, må bli null, svarende til at det som er gjeld (en passivapost) for én sektor må være et tilgodehavende (en aktivapost) for en annen. Adderer en derimot sammen alle innenlandske sektorer, mens sektoren «Utlandet» holdes utenfor, vil summen — post for post — vise bevegelsen i Norges nettogjeld til utlandet, se kolonne 8. Kolonne 8 viser for øvrig at den samlede øking i nasjonalformuen i disse tre årene har vært 1 302 mill. kr. Nettoinvesteringen har utgjort 3 192 mill. kr., men samtidig er nettogjelden til utlandet steget med 1 890 mill. kr.

Tabellene foran er stilt opp først og fremst med tanke på å belyse likviditetsutviklingen i årene 1945—1947. Men oversikten er av flere grunner ikke tilfredsstillende. For det første er en del av tallene på grunn av dårlig statistikk alt for usikre. For det andre er det foreløpig uråd å skille ut Nortraship, Innskudds- og trekk-kontoret for sjøfolk og statens importvirksomhet som egne sektorer. Disse to tingene i fellesskap medfører at alt for mange viktige trekk i utviklingen blir skjult i sekkeposten «andre fordringer».

Trass i at det altså må tas meget sterke forbehold om utsagnskraften av materialet, skal en likevel kommentere tallene for sektoren «Bedrifter og personer» noe nærmere. Denne sektoren kan på sett og vis sies å representere almenheten, og utviklingen her vil være av særskilt interesse for dem som vil søke å trekke slutninger om kjøpepresset ut fra opplysninger om likviditetssituasjonen.

Tabell 32. Forskyvninger i formue og gjeld i perioden 1945—1947.¹

	Bedrifter og personer (1)	Norges Bank (2)	Aksje- og sparebanker (3)	Off. banker kredittforeninger og fors.selsk. (4)	Sosiale trygder og off. fond (5)	Staten (6)	Kommuner (7)	Sum innenlandske sektorer (8)	Utlandet (9)
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
1. Sedler og mynter i omløp	÷ 1 046	+ 1 019	+ 27	÷ 2	-	÷ 1	+ 3	0	0
2. Innskudd i Norges Bank	+ 113	÷ 613	+ 123	÷ 24	+ 309	+ 27	-	÷ 65	+ 65
3. Innskudd i aksje- og sparebanker (fra innenlandske innskytere)	+ 2 118	÷ 3	÷ 2 190	÷ 88	+ 18	-	+ 145	0	0
4. Ihendehaverobligasjoner	÷ 1 387	+ 181	+ 537	+ 234	+ 112	÷ 673	+ 35	÷ 961	+ 961
5. Statsveksler	-	+ 51	÷ 456	÷ 56	-	+ 461	-	0	0
6. Utlån fra Norges Bank (til norske låntakere)	÷ 1	+ 1	-	-	-	-	-	0	0
7. Utlån fra aksje- og sparebanker (til norske låntakere) ..	÷ 1 652	-	+ 1 686	÷ 22	-	÷ 2	÷ 10	0	0
8. Utlån fra off. banker, kredittforeninger og forsikrings-selskaper	÷ 40	-	-	+ 26	-	-	+ 14	0	0
9. Riksinnskudd	+ 896	÷ 896	-	-	-	-	-	0	0
10. Netto kjøp (+) eller salg (÷) av andre fordringer	÷ 1 498	+ 270	+ 284	÷ 51	+ 64	÷ 35	+ 102	÷ 864	+ 864
11. Netto finansinvestering (sum 1—10)	÷ 2 497	+ 10	+ 11	+ 17	+ 503	÷ 223	+ 289	÷ 1 890 ²	+ 1 890 ²
12. Netto realinvestering	+ 2 768	-	-	-	-	+ 328	+ 96	+ 3 192	
13. Sparing = formuesøking (11 + 12)	+ 271	+ 10	+ 11	+ 17	+ 503	+ 105	+ 385	+ 1 302	

¹ (+) betegner at en aktivapost er steget eller at en passivapost er gått ned, (÷) betegner det motsatte.

² Økingen i tyskernes forpliktelser overfor Norges Bank i tiden 1/1—7/5 1945, i alt ca. 750 mill. kr., er regnet som norsk fordring på utlandet. Holdes dette beløpet utenfor, blir nettoøkningen i Norges gjeld til utlandet i årene 1945—1947 2 716 mill. kr.

For å sette likviditetsutviklingen hos almenheten i årene 1945—1947 i skarpest mulig lys, har en i tabell 33 stilt sammen tallene for «Bedrifter og personer» på en noe annen måte enn i tabell 30. Aktiva- og passivapostene er gruppert hver for seg, og innen hver av gruppene har en søkt å klassifisere postene etter likviditetsgraden. Som «sterkt likvide aktiva» har en regnet beholdningen av sedler og mynter samt alle bankinnskudd. Som «kortsiktig gjeld» er regnet all gjeld som ikke er sikret ved pant. Det sier seg selv at framgangs-måten er vilkårlig. Særlig er det en svakhet at almenhetens beholdninger av utenlandske betalingsmidler ikke har latt seg skille fra posten «andre aktiva med fradrag for andre passiva», idet valutabeholdningene i høy grad må betraktes som «sterkt likvide aktiva».

Differansen mellom på den ene siden de «sterkt likvide aktiva» og på den andre den «kortsiktige gjeld» kan tas som uttrykk for likviditeten hos almenheten, og bevegelsen i denne differansen (gjengitt i linje 8 i tabell 33) som uttrykk for likviditetsutviklingen.

For 1945 blir likviditetsreduksjonen, beregnet på denne måten, ca. 870 mill. kr. Utviklingen har naturligvis vært helt forskjellig i de fire første måneder av tidsrommet, fram til frigjøringen, og i tida etter denne. Fra $\frac{1}{1}$ 1945 til $\frac{30}{4}$ 1945 steg innskuddene i aksje- og sparebankene med 678 mill. kr., samtidig som de kortsiktige utlån gikk ned med 37 mill. kr. Seddelomløpet var omtrent uforandret, derimot var det noen øking i folioinnskuddene i Norges Bank og noen nedgang i utlånene fra offentlige banker, kredittforeninger og forsikrings-selskaper. Alt i alt kan en anslå likviditetsforbedringen hos almenheten fra årsskiftet til frigjøringen til minst 750 mill. kr. Fra frigjøringen og ut 1945 må det derfor ha foregått en likviditets r e d u k s j o n på ca. 1 620 mill. kr., hvorav 1 017 mill. kr. skyldes midler bundet som riksinnskudd. For 1946 viser tallene derimot en likviditets ø k i n g på 54 mill. kr. og for 1947 en øking på 766 mill. kr. Den betydelige økingen i 1947 har helt spesielle årsaker. Den henger i alt vesentlig sammen med rederoppjøret, idet rederne har fått sine fordringer på staten omgjort i bankinnskudd, noe som i tabellen kommer til syne som økt likviditet.

For hele perioden fra frigjøringen til utgangen av 1947 sett under ett viser det seg altså at likviditeten hos almenheten — definert som seddelbeholdning + bankinnskudd ÷ kortsiktig gjeld — er redusert med ca. 800 mill. kr. Tallet er interessant så langt det rekker. Likevel vil en advare sterkt mot å bruke det som mål for den «sanering av pengevesenet» som har funnet sted. Ved beregningene har en nemlig ikke kunnet ta hensyn til nedgangen i valutabeholdningene hos almenheten (inklusive Nortraship og Trekk-kontoret), tilsammen mange hundre millioner kroner, trass i at disse valutabeholdningene representerer høy-likvide aktiva. Heller ikke har en regnet med økinger i almenhetens kortsiktige gjeld til utenlandske leverandører.

Men disse takniske svakheter ved beregningen er likevel ikke det eneste som tilsier varsomhet. En må også ta i betraktning de konkrete forhold som

Tabell 33. Bevegelsen i almenhetens aktiva og passiva 1945—1947.

	1945	1946	1947	Sum 1945—1947
Øking (+) eller nedgang (÷) i aktiva:				
1. Sterkt likvide aktiva i alt	÷ 751	+ 644	+ 1 292	+ 1 185
Herav: a) Beholdning av sedler og mynter .	÷ 1 549	+ 423	+ 80	÷ 1 046
b) Innskudd i Norges Bank	+ 2	÷ 12	+ 123	+ 113
c) Folioinnskudd i aksje- og spare- banker	+ 51	+ 71	+ 930	+ 1 052
d) Innskudd på tid i aksje- og spare- banker	+ 745	+ 162	+ 159	+ 1 066
2. Andre aktiva i alt	+ 643	+ 556	÷ 420	+ 779
Herav: a) Beholdning av ihendehaverobliga- sjoner	+ 51	÷ 1 119	÷ 319	÷ 1 387
b) Riksinnskuddbevis	+ 1 017	÷ 76	÷ 45	+ 896
c) Realkapital	÷ 210	+ 1 142	+ 1 836	+ 2 768
d) Andre aktiva med fradrag for uspesifiserte passiva	÷ 215	+ 609	÷ 1 892	÷ 1 498
3. Sum øking i aktiva (1 + 2)	÷ 108	+ 1 200	+ 872	+ 1 964
Øking (+) eller nedgang (÷) i passiva:				
4. Kortsiktig gjeld i alt	+ 122	+ 590	+ 526	+ 1 238
Herav: a) Gjeld til Norges Bank	+ 3	÷ 1	÷ 1	+ 1
b) Gjeld til aksje- og sparebanker, eksklusive pantegjeld	+ 119	+ 591	+ 527	+ 1 237
5. Andre passiva i alt	÷ 20	+ 280	+ 195	+ 455
Herav: a) Pantegjeld til aksje- og spare- banker	+ 54	+ 228	+ 133	+ 415
b) Gjeld til off. banker, kredittfor- eninger og forsikringsselskaper (vesentlig pantegjeld)	÷ 74	+ 52	+ 62	+ 40
6. Sparing	÷ 210	+ 330	+ 151	+ 271
7. Sum øking i passiva (4 + 5 + 6)	÷ 108	+ 1 200	+ 872	+ 1 964
8. Øking (+) eller reduksjon (÷) av likviditeten hos almenheten (1 ÷ 4)	÷ 873 ¹	+ 54	+ 766	÷ 53 ¹

¹ Utviklingen er helt forskjellig før og etter frigjøringen. I tidsrommet 1/1 1945—7/5 1945 økte likviditeten med ca. 750 mill. kr., i tidsrommet 8/5 1945—31/12 1946 ble den redusert med ca. 1 623 mill. kr.

tallene er uttrykk for. Som eksempel kan nevnes rederoppkjøret. Tilsynelatende har dette motvirket saneringen, fordi ombyggingen av redernes fordringer på staten med bankinnskudd kommer til syne som økt «likviditet» i den gjengse betydning av ordet. Men for størrelsen av kjøpepresset har transaksjonen selv sagt ingen betydning i den nåværende situasjon.

Det gjelder generelt at en vanskelig kan trekke praktiske konklusjoner om kjøpepresset ut fra mekaniske analyser av seddelomløp og bankstatistikk alene.

GRØNDAHL & SØNS BOKTRYKKERI. OSLO